

**Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní**

**Analýza spolupráce podniku a střední školy při
zaměstnávání učňů**

Bc. Kristýna Macková

**Diplomová práce
2021**

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Kristýna Macková**
Osobní číslo: **E18540**
Studijní program: **N6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Ekonomika a management podniku**
Téma práce: **Analýza spolupráce podniku a střední školy při zaměstnávání učňů**
Zadávací katedra: **Ústav podnikové ekonomiky a managementu**

Zásady pro vypracování

Cílem práce bude provést analýzu podniku vybraného kraje, který významně spolupracuje se středními odbornými učiteli při výchově a zaměstnávání učňů. Dále bude práce zaměřena na motivaci podniku k této spolupráci.

Osnova:

- Vymezení základních pojmů.
- Modely odborného vzdělání v různých zemích.
- Spolupráce konkrétního podniku a střední školy při zaměstnávání učňů.
- Formulace závěrů a případná doporučení.

Rozsah pracovní zprávy: **cca 50 stran**
Rozsah grafických prací: **-**
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

CHAMOUTOVÁ, Daniela, et.al. Uplatnění absolventů škol na trhu práce. Praha: NÚV, 2019. ISBN 978-80-7481-233-0.
PRŮCHA, Jan. Odborné školství a odborné vzdělávání: fungování systému, problémy praxe a výzkum. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-158-5.
STROUHAL, Martin. Teorie výchovy: k vybraným problémům a perspektivám jedné pedagogické disciplíny. Praha: Grada, 2013. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4212-0.
VENCOVSKÁ, Taťána, et.al Kráčíme pospolu k efektivnější spolupráci škol a firem. Praha: NÚV, 2015. ISBN 978-80-7481-099-2.
VETEŠKA, Jaroslav a Michaela TURECKIOVÁ. Kompetence ve vzdělávání. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1770-8.

Vedoucí diplomové práce: **doc. Ing. Romana Provozničková, Ph.D.**
Ústav ekonomických věd

Datum zadání diplomové práce: **1. září 2020**
Termín odevzdání diplomové práce: **30. dubna 2021**

L.S.

prof. Ing. Jan Stejskal, Ph.D.
děkan

doc. Ing. Marcela Kožená, Ph.D.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 1. září 2020

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji:

Práci s názvem Analýza spolupráce podniku a střední školy při zaměstnávání učňů jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 28. 4. 2021

Bc. Kristýna Macková v.r.

PODĚKOVÁNÍ:

Tímto bych ráda poděkovala své vedoucí práce doc. Ing. Romaně Provazníkové, Ph.D. za její odbornou pomoc, cenné rady. Dále děkuji podniku za poskytnuté materiály a všem dalším, kteří mi poskytli informace využitě při zpracování diplomové práce.

ANOTACE

Diplomová práce je zaměřena na spolupráci podniku se středním odborným učilištěm při výchově a zaměstnávání učňů.

Teoretická část obsahuje základní vymezení pojmů středního odborného vzdělání v České republice. Praktická část analyzuje konkrétní spolupráci podniku se střední školou při výchově a zaměstnávání učňů. Na základě zjištěných poznatků je provedeno celkové zhodnocení vzájemné spolupráce a navržena možná doporučení.

KLÍČOVÁ SLOVA

Střední odborné vzdělání, učni, spolupráce, škola

TITLE

Analysis of cooperation between enterprise and secondary school in employment of apprentice (trainee).

ANNOTATION

The diploma thesis is focused on the cooperation of the company with a secondary vocational school in the education and employment of apprentices.

The theoretical part contains a basic definition of the concepts of secondary vocational education in the Czech Republic. The practical part analyzes the specific cooperation of the company with the high school in the education and employment of apprentices. Based on the findings, an overall evaluation of mutual cooperation is made and possible recommendations are proposed.

KEYWORDS

Secondary vocational education, apprentices, cooperation, school

OBSAH

ÚVOD	11
1 ČESKÝ SYSTÉM ODBORNÉHO VZDĚLÁNÍ	12
1.1. STŘEDNÍ ODBORNÉ VZDĚLÁNÍ.....	12
1.1.1. Typy středního odborného vzdělání v České republice.....	13
1.2. VÝVOJ ODBORNÉHO VZDĚLÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE	14
2 SPOLUPRÁCE ŠKOL A FIREM V ČESKÉ REPUBLICE	23
2.1. DUÁLNÍ VZDĚLÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE	25
3 SYSTÉMY ODBORNÉHO VZDĚLÁNÍ V ZAHRANIČÍ	28
3.1. VZDĚLÁVACÍ SYSTÉM V NĚMECKU.....	28
3.2. VZDĚLÁVACÍ SYSTÉM NA SLOVENSKU.....	31
3.3. VZDĚLÁVACÍ SYSTÉM V POLSKU	32
3.4. VZDĚLÁVACÍ SYSTÉM V RAKOUSKU	34
3.5. VZDĚLÁVACÍ SYSTÉM VE FINSKU	35
Řízení a legislativa vzdělávacího systému	35
4 SPOLUPRÁCE PODNIKU A STŘEDNÍ ŠKOLY PŘI ZAMĚSTNÁVÁNÍ UČŇŮ	38
4.1. MOTIVACE PODNIKU S VÝCHOVĚ A ZAMĚSTNÁVÁNÍ UČŇŮ.....	38
4.1.1. Jak motivovat podnik k výchově a zaměstnávání učňů.....	39
4.1.2. Jak motivovat studenty k této spolupráci	40
4.2. POLYGRAFICKÝ PRŮMYSL.....	41
4.3. PŘEDSTAVENÍ PODNIKU A ŠKOLY	44
4.4. ZAHÁJENÍ SPOLUPRÁCE PODNIKU SE STŘEDNÍ ŠKOLOU.....	45
4.4.1. Stanovení podmínek pro odborný výcvik.....	47
4.4.2. Cíl vzájemné spolupráce.....	48
4.4.3. Volba odborné praxe	48
4.4.4. Doba trvání odborné praxe	49
4.4.5. Průběh odborného výcviku a náplň práce učňů.....	49
4.4.6. Odměňování učňů.....	51
4.4.7. Další aktivity ve spolupráci podniku se střední školou	51
5 ROZHOVORY SE ZAMĚSTNANCÍ PODNIKU A DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ S UČNI	53
5.1. ROZHOVORY S VÝROBNÍM ŘEDITELEM A ZAMĚSTNANCÍ PODNIKU.....	53
5.2. DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ SE STUDENTY	56
6 ZHODNOCENÍ SPOLUPRÁCE PODNIKU A STŘEDNÍ ŠKOLY A PŘÍPADNÉ DOPORUČENÍ	66
ZÁVĚR	68
POUŽITÁ LITERATURA	70

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 – Naplněnost oborů středních odborných učilišť	22
Tabulka 2 – Absolventi oboru tiskař na polygrafických strojích – vzdělání s výučním listem	42
Tabulka 3 – Absolventi oboru Tiskař na polygrafických strojích – vzdělání s maturitní zkouškou.....	43
Tabulka 4 – Míra spokojenosti učňů s odbornou praxí v podniku	63
Tabulka 5 – Hodnocení doporučení odborné praxe učňů spolužákům či známým.....	63
Tabulka 6 – Přínos odborné praxe pro budoucí povolání.....	64

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 – Hodnocení kvality různých typů škol	18
Obrázek 2 – Počty studentů a absolventů středních odborných učilišť	20
Obrázek 3 – Počty studentů a absolventů středních odborných škol s maturitní zkouškou.....	21
Obrázek 4 – Motivace podniku k podílení se na výchově učňů	39
Obrázek 5 – Motivace studentů k absolvování odborné praxe v podniku.....	40
Obrázek 6 – Počet žáků přijatých do 1. ročníků studia – vzdělání s výučním listem kategorie E a H	41
Obrázek 7 – Proces zahájení spolupráce střední školy s podnikem	46
Obrázek 8 – Studijní obor učňů	57
Obrázek 9 – Ročník studia střední školy	58
Obrázek 10 – Absolvování odborné praxe ve škole či podniku	59
Obrázek 11 – Získání povědomí učňů o podniku.....	60
Obrázek 12 – Motivace učňů k absolvování praxe v podniku	61
Obrázek 13 – Doba odborné praxe v podniku ve třetím ročníku studia.....	62
Obrázek 14 – Zájem o spolupráci s podnikem po ukončení odborné praxe.....	65

SEZNAM ZKRATEK

ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
EU	Evropská unie
ISCED	Mezinárodní standard klasifikace vzdělání
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
NÚV	Národní pedagogický institut České republiky
RVP	Rámcový vzdělávací program
SOŠ	Střední odborná škola
SOU	Střední odborné učiliště
UNESCO	Organizace pro vzdělání, vědu, kulturu

ÚVOD

V dnešní době patří schopní a kvalitní zaměstnanci k největšímu úspěchu podniku. Zaměstnavatelé si dobře uvědomují, že vzdělání svých zaměstnanců je důležitým prvkem k jejich produktivitě, rozvojovým aktivitám, ale hlavně k udržení si tržního postavení. Pokud však nejsou zaměstnanci motivováni, dosahují nižších výkonů. Důležité je nastavení správných podmínek potřebných k motivaci pracovníků. Nejúčinnějším nástrojem ke zvyšování motivace patří uznání, odpovědnost, různorodost pracovního prostředí, ale také možnost profesního růstu.

Podniky však často pocítují nedostatek kvalifikovaných pracovníků. Absolventi středních škol postrádají praktické zkušenosti a orientaci v pracovním prostředí. Z tohoto důvodu je potřebné zajistit větší podporu spolupráce středních škol a podniků. Vzájemná spolupráce by měla pomoci k snazšímu přechodu absolventů škol do praxe a usnadnit jejich zapojení do reálného pracovního prostředí již v průběhu studia. Tuto spolupráci lze považovat jako důležitý nástroj zvyšování kvality středního odborného vzdělání.

Cílem práce je provést analýzu podniku, který výrazně spolupracuje se středním odborným učilištěm na výchově a zaměstnávání učňů. V návaznosti na stanovený cíl se práce zabývá motivací podniku k této spolupráci a případnými doporučeními.

Diplomová práce je rozdělena do dvou hlavních částí. Teoretickou část tvoří vymezení problematiky středního odborného vzdělání v České republice a je věnována problematice středního odborného vzdělání, ale také systémům odborného školství v ostatních zemích Evropy, z důvodu posouzení kvality odborného školství s Českou republikou.

V praktické části je popsána konkrétní spolupráce podniku a vybraného středního odborného učiliště, kteří se podílí na výchově a zaměstnávání učňů. Nejdříve jsou prezentovány poznatky z uskutečněných rozhovorů s výrobním ředitelem podniku a zaměstnanci odpovědnými za učně, které se týkaly zejména spokojenosti podniku s uční, úspěchu odborné praxe, ale také problémů, se kterými se během praxe setkávají. Druhá polovina je pak věnována dotazníkovému šetření s uční, kteří praxi v podniku absolvovali.

V závěru práce je provedeno celkové zhodnocení spolupráce podniku se střední odbornou školou polygrafickou při výchově a zaměstnávání učňů a uvedena konkrétní doporučení.

1 ČESKÝ SYSTÉM ODBORNÉHO VZDĚLÁNÍ

Odborné vzdělání zajišťují vzdělávací instituce. Tvoří je školy, ale i mimoškolní vzdělávací zařízení. Jednotlivé typy odborného vzdělání se ve světě velmi odlišují. Používá se Mezinárodní standardní klasifikace vzdělání (ISCED), která je vypracovaná experty UNESCO. Vzdělávání se člení na do osmi úrovní, tato práce bude zaměřena pouze na úroveň ISCED 3, tzv. střední odborné vzdělání (Průcha, 2019)

1.1. Střední odborné vzdělání

Střední vzdělání navazuje na základní vzdělání a rozvíjí znalosti, dovednosti studenta a připravuje ho na další studium na vyšších odborných nebo vysokých školách, ale také na kvalifikovaný výkon povolání. Umožňuje tak získat stupeň vzdělání a přípravu studentům, ale také dospělým. Střední vzdělání je ukončeno výučním listem, maturitní zkouškou nebo závěrečnou zkouškou a ukončuje se na středních odborných učilištích, středních školách nebo gymnáziích. (Veteška, 2008)

Střední školy poskytují studentům dovednosti a vědomosti, které využijí při výkonu povolání a uplatnění se na trhu práce. Školy tvoří školní vzdělávací programy v souladu s RVP, které vydává Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) pro všechny obory středoškolského vzdělání. Vzdělání studentů je určeno vzdělávacími programy, které vymezují podmínky vzdělání v jednotlivých oborech. Školy zpracovávají vlastní vzdělávací programy zohledňující podmínky a záměry škol. (NÚV, 2014)

Systém odborného vzdělání je navrhován proto, aby studentům poskytoval praktické dovednosti a potřebné porozumění nutné k uplatnění na trhu práce v konkrétním pracovním odvětví. Základem odborného vzdělání je kombinace výuky ve škole s přípravou na pracovišti. Dle Vlády ČR (2015) lze obecně rozlišit několik typů systémů odborného vzdělání, které jsou charakterizovány na základě různých kritérií:

- podle legislativních základů,
- místa realizace,
- podle vztahu mezi vzděláním a trhem práce.

Níže uvedené typy odborné přípravy, jejichž hlavními pilíři jsou v České republice odborná učiliště a střední odborné školy s maturitní zkouškou, bývají založeny především podle kritéria místa realizace a vztahu mezi vzděláním a trhem práce.

Evropské středisko pro rozvoj odborného vzdělání v rámci komparativních studií v oblasti odborného vzdělávání a povolání rozlišuje systémy odborné přípravy na následující typy:

1. Systém založený na vzdělávání ve škole, kdy nejméně 75 % odborného nebo praktického vzdělání probíhá ve škole a zbytek je doplněn praxí např. v podniku.
2. Systém založený na vzdělání na pracovišti, přičemž 75% výuky probíhá v pracovním prostředí a 25 % ve škole.
3. Systém je založený na kombinaci výuky ve škole a v pracovním prostředí např. duální vzdělání.

Systém odborného vzdělání založený jako kombinace výuky ve škole a v podniku, který je uveden v odrážce č. 3, nazýváme duálním systémem. Tento systém vzdělání je známý především ve vyspělých zemích, mezi které se v Evropě řadí Německo, Rakousko či Finsko a staví na provádění praktické výuky přímo v pracovním prostředí s cílem zapojení podniků do vzdělávacího procesu studentů. Více informací o duálním vzdělání bude uvedeno v kapitole č. 2.

1.1.1. Typy středního odborného vzdělání v České republice

V České republice se střední odborné vzdělání zahajuje na úrovni ISCED 3, tj. v úrovni středního odborného (vyššího sekundárního) vzdělání. Je rozděleno do několika kategorií, které jsou vymezeny na základě klasifikace kmenových oborů vzdělání. (Průcha, 2019)

Dle Vojtěcha, Chamoutové (2018), zařazujeme na úroveň středního odborného vzdělání v ČR následující druhy odborné přípravy:

Střední odborné vzdělání s výučním listem (kategorie E + H)

Vzdělávací programy se realizují především v délce 3 roků (kategorie H) a vedou k dosažení výučního listu. Patří sem například obkladač, tesař, zámečnick, aranžér, pekař, včelař atd. Vzdělání probíhá na středních odborných učilištích a v odborných školách.

U kategorie E jsou vzdělávací programy v délce 2-3 let, a to pro žáky se zdravotním postižením nebo pro ty, kteří nemají předpoklad pro získání výučního listu. Mohou získat oprávnění pro povolání pečovatelky v sociálních službách, chůvy u dětí předškolního věku atd.

Zkrácené vzdělání

Také existuje vzdělání, které se označuje za zkrácené vzdělání vedoucí k druhému výučnímu listu. To znamená, že absolventi odborného vzdělání, kteří již výuční list v určitém oboru vlastní, mohou získat ještě jeden výuční list, v ročním či dvouletém vzdělávacím programu jiného studijního oboru.

Absolventi odborného vzdělání s výučním listem mohou dále absolvovat nástavbové studium, které je zakončené maturitní zkouškou a trvá dva roky.

Střední odborné vzdělání bez výučního listu a maturity (kategorie J)

Absolventi tohoto vzdělání získávají vysvědčení o závěrečné zkoušce. Délka studia je obvykle dva roky, a počet žáků v tomto vzdělání je malý, a to méně jak 1 % žáků.

Vzdělání v praktické škole

Vzdělání v praktické škole slouží pro žáky s kombinovanými a těžšími formami zdravotního postižení. Příprava slouží pro osvojení základních pracovních dovedností. Absolventi pak nezískají výuční list, ale vysvědčení. Příprava trvá 1-2 roky.

Střední vzdělání s maturitou a odborným výcvikem (kategorie L/O)

Vzdělání zahrnuje programy, kde studenti mají možnost složit maturitní zkoušku a zároveň absolvují odborný výcvik. Jsou připraveni na náročné dělnické profese, ale i pro výkon nižších profesí.

Střední odborné vzdělání s maturitou (kategorie M)

Tento typ vzdělání patří mezi nejrozsáhlejší. Realizuje se ve čtyřletých programech, které vedou k maturitě. Studium probíhá na středních odborných školách a lyceích.

Střední odborné školy (SOŠ) připravují studenty na určité profese, naopak lycea spojují odborné vzdělání se vzděláním všeobecným.

Z předchozího textu bylo zřejmé, že střední odborné vzdělání zahrnuje několik druhů odborné přípravy, práce se však zabývá především středním odborným vzděláním s výučním listem (kategorie E + H) a středním odborným vzděláním s maturitní zkouškou.

1.2. Vývoj odborného vzdělání v České republice

Současný stav odborného školství v České republice má poměrně dlouhý vývoj. Historická data dokládají pozitivní rozvoj odborného vzdělání, který se odráží v příznivém stavu odborného školství v současné době. Vývoj bude rozdělen do několika etap.

Odborné školství v letech 1918–1938

V období po první světové válce se v Československu mezi odborné školy řadily dle Somra (1987) učňovské školy, hospodářské školy, odborné a průmyslové školy zaměřené na průmyslová odvětví. Výuka probíhala od jednoho do čtyř let, podle typu dané školy. Odbornou školu mohl studovat každý, kdo splnil povinou osmiletou školní docházku.

Školy kladly důraz na odborný výcvik, teoretická část však byla také součástí vzdělání. Praktická výuka byla preferována na učňovských školách z důvodu získání potřebných zkušeností a dovedností pro výkon budoucí profese. Studenti také mohli navštěvovat obchodní akademie, které byly zakončeny maturitní zkouškou, převážná většina studentů však ukončovala studium na odborných učilištích závěrečnou zkouškou. V té době se stal nejvýznamnějším představitelem v učňovském školství Tomáš Baťa, známý podnikatel a průkopník nových výrobních technologií, který založil Baťovu školu z důvodů špatné úrovně znalostí a dovedností absolventů odborných škol. Jednalo se o obuvnickou školu a o studium mělo každý rok zájem tisíce studentů. Baťova škola byla nakonec v roce 1948 před nástupem komunistického režimu zrušena. (Město Zlín, 2020)

Za první republiky byla úroveň učňovského školství na vysoké úrovni, a jak v praktické, tak teoretické výuce. Baťova škola měla velice dobře vybavené dílny a učitelé měli vysokou úroveň vzdělání.

Odborné školství od roku 1945–1989

Po 2. světové válce odborné školství dohánělo ztráty z let německé okupace. Obnova hospodářství si vyžadovala posílit sektor vzdělání a formy studia při zaměstnání. V roce 1948 po nastoupení vlády komunistů došlo ke změně struktury školního systému, s čímž souvisely další legislativní změny. Dle zákona č. 95/1948 Sb., byla upravena školní soustava, která stanovila povinnou, jednotnou a bezplatnou školní docházku. Odborné školy byly dvouleté a tříleté, určené pro přípravu na konkrétní povolání a poskytovaly vzdělání odborné i všeobecné. Také vznikly učební obory, u kterých bylo možné získat odbornou kvalifikaci. Učni navštěvovali odborná učiliště či odborné školy. Škola jim poskytovala odborný výcvik, který mohl být také prováděn v podnicích, které splňovaly podmínky pro výcvik v daném oboru. (MŠMT, 2005)

V roce 1970 přinesla vyhláška 87/1970 Sb., o učebních oborech a organizaci výchovy učňů, změnu. Začala být více podporovaná skupinová výuka učňů v období odborné přípravy na budoucí povolání.

Změny přinesl také zákon č. 29/1984 Sb., kdy výchova učňů probíhala na středních odborných učilištích, které poskytovaly obory čtyřleté zakončené maturitní zkouškou a dvouleté či tříleté, které se zakončovaly závěrečnou zkouškou. Praktické vyučování bylo prováděno formou odborného výcviku, a to převážně skupinového, který byl již podporován od roku 1970.

Z vývoje školství po druhé světové válce je zřejmé, že odborné školství se stává více samostatným a je preferována skupinová výuka v rámci systému vzdělání.

Vývoj odborného vzdělání v ČR po roce 1989

Po roce 1989 došlo k decentralizaci školství. Byl přijat zákona č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství. Na základě tohoto zákona z roku 1990 získaly školy právní subjektivitu, která zvýšila jejich nezávislost. Decentralizace a přechod ekonomiky na tržní mechanismus vedlo v učňovském školství k nárůstu počtu studijních oborů a jednotlivých vzdělávacích programů. (MŠMT 2009)

Od roku 1989 učňovské školství přestalo být protěžováno a s rostoucí nabídkou vzdělání přicházely střední školy. Tím se snižoval podíl učňovského školství na odborném vzdělání a zvyšovala se poptávka po studiu s maturitou. (Šímová a Czesaná, 2013)

Svoji podobu také měnila vzdělávací soustava. Před rokem 1989 navštěvovali studenti pouze státní školy. Po roce 1989 vznikly soukromé a církevní školy. Rozšířily se tak vzdělávací možnosti a změnily zájmy o jednotlivé studijní programy a učební obory. Snižoval se zájem o průmyslové obory (např. hornictví, hutnictví, strojírenství a chemické obory), naopak rostl zájem o terciární sektor (např. ekonomika, obchod, management, služby).

Změnil se také způsob financování školství. Například učňovské školství změna zasáhla negativně, protože před rokem 1989 bylo školství financováno zemědělskými a průmyslovými podniky, které se po roce 1989 staly samostatnými právnickými osobami a ztratily zájem o financování učňů. Dále se přerhaly vztahy mezi podniky a školními zařízeními, což mělo špatný vliv na kvalitu vzdělání. V roce 1992 se kompetence profesní přípravy učňů přesunula z MŠMT na Ministerstvo hospodářství. Nakonec se však kompetence v oblasti učňovského školství vrátila dle zákona č. 272/1996 Sb., zpět Ministerstvu školství.

Byl vydán Standard středoškolského odborného vzdělání, čímž se omezila tvorba vzdělávacích programů. Změnu v řízení a správě vzdělávacích programů pak přinesla 1. ledna 2001 reforma veřejné správy. Změny spočívaly především přechodem kompetencí orgánů státní správy na kraje. Změna školských zákonů, které upravují vzdělání a záležitosti související, byla dovršena až v roce 2004, tedy 15 let od revoluce. Jeden z nejvýznamnějších kroků bylo přijetí školského zákona č. 561/2004 Sb., který nabyl účinnosti v lednu roku 2005. Zákon obsahuje několik ustanovení, které umožňují demokratizaci vzdělání a posilují evropský rozměr. S tímto zákonem byl přijat také zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. (MŠMT, 2009)

Současný stav odborného vzdělání v ČR

V současné době je hlavním aktérem odborného vzdělání Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Ministerstvo zodpovídá za přípravu strategie vzdělávací politiky, koordinaci správy v oblasti školství, vytváření kurikulární politiky a zajištění financování. Dalšími důležitými aktéry jsou zastupitelstva a rady krajů, které zřizují odborné školy na vyšší sekundární a terciární úrovni. Zastupitelstva mají rozhodovací pravomoci ve financování škol, zajištění kvality atd. Rady krajů jsou výkonné složky správy odborného školství a krajské úřady zodpovídají za přípravu záměrů vzdělání a rozvoje.

Na středních odborných školách jsou hlavními postavami ředitelé, zodpovědní za přípravu školních vzdělávacích programů, které vycházejí z rámcových vzdělávacích programů na národní úrovni. Dále je ve školách školská rada, která je konzultativní orgán. Členy jsou zástupci studentů, rodičů, pedagogických pracovníků a zřizovatelů škol. (Šimová a Czesaná, 2013)

Systém odborného vzdělávání v ČR je založen převážně na školním vzdělání, přičemž legislativa odborného vzdělání je tvořena zákonem o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělání (školský zákon). Mezi další normy se řadí zákon o pedagogických pracovnících, zákon o vysokých školách, zákon o zaměstnanosti a další.

Od roku 2020 zaznamenáváme změnu v systému financování veřejného školství v České republice. Změna se týká jak základních, tak středních škol. Do roku 2019 byly peníze rozdělovány dle normativu na žáka, v současnosti jsou rozdělovány dle normativu na jednoho pedagogického pracovníka. Normativ se stanovuje podle počtu odučených hodin.

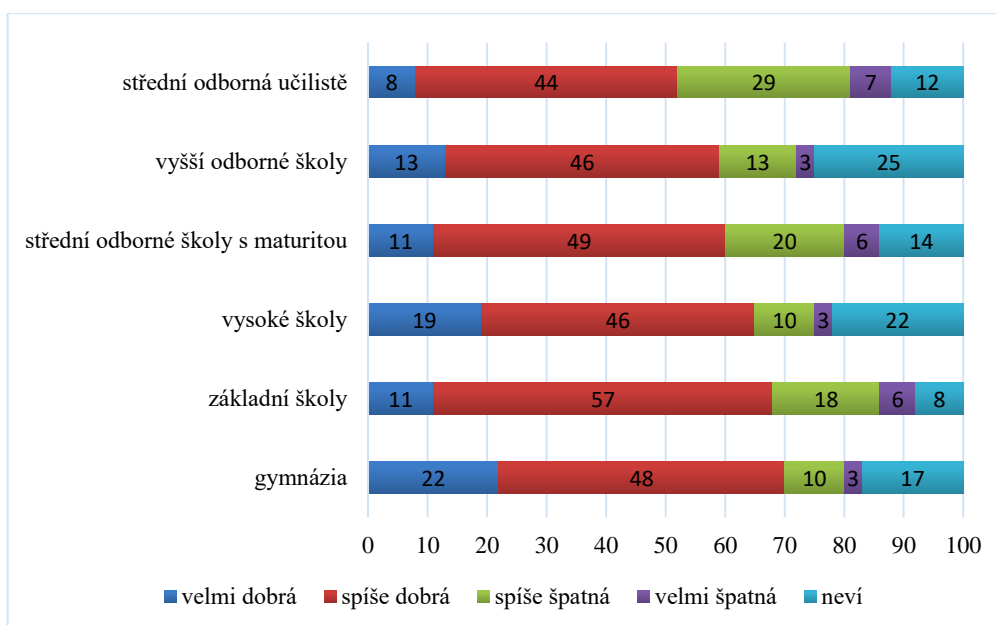
Podle MŠMT má systém zajistit srovnatelné financování základních parametrů ve všech krajích, snížit závislost finančních prostředků ze státního rozpočtu na naplněnost konkrétní školy, protože hlavním parametrem jen skutečný vykázaný počet hodin výuky. Tato změna financování má přinést větší přehlednost, transparentnost a méně administrativy. Změna se však netýká soukromých a církevních škol, kde financování zůstane stejné jako doposud. (Eurydice, 2021)

Vláda se také snaží prosazovat opatření, která umožní sepětí mezi středními odbornými školami a potřebou trhu práce. Důležitá je také podpora technických oborů na všech školách s důrazem na propojení praktického vyučování a potřeb podniků, protože v dnešní době trvá nedostatek vyučených lidí v řemeslech jako jsou zedník, kominík, pokrývač, soustružník, krejčí atd.

Dle Průchy (2019) někteří kritici už varují, že v některých regionech a odvětvích v České republice je už takový nedostatek těchto kvalifikovaných pracovníků, že se podniky mohou dostat do potíží a nepříznivého vývoje.

Nedostatek kvalifikovaných pracovníků má několik příčin. Jak bylo uvedeno výše, názory a postoje společnosti po roce 1989 směřovaly k podcenění manuální práce a potřebnosti odborných profesí. Tyto práce byly prezentovány jako nedůležité a ignorované. Velký podíl na to také měla média, která manuální práci nazývala jako méněcennou. Politici prosazovali střední odborné vzdělání s maturitní zkouškou a také názory, že naše země zaostává ve vzdělání za rozvinutými zeměmi Evropy. To vedlo k tomu, že v 90. letech začalo docházet k likvidaci či omezení některých oborů středních odborných učilišť. Tím se změnily také postoje rodičů, kteří rozhodovali o volbě následujícího povolání jejich potomků. Postoj preference střední odborné školy s maturitní zkouškou platí do dnes. Je evidentní, že budoucí vzdělání studentů je utvářeno především postoji a předsudky jejich rodičů.

Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM) provádí každoročně již od roku 2002 průzkum zaměřený na hodnocení kvality vzdělání a možnosti jeho dosažení a zjišťuje názory veřejnosti na úroveň vzdělání v České republice. Otázky jsou zaměřeny na dovednosti a schopnosti studentů jednotlivých typů středních odborných škol.

Obrázek 1 – Hodnocení kvality různých typů škol

Zdroj: Vlastní zpracování dle CVVM (2019)

Obrázek č. 1 uvádí jednotlivé názory veřejnosti na střední odborné školy v roce 2019. Nejlépe hodnocené jsou střední odborné školy s maturitou a gymnázia, dále pak vysoké školy a vyšší odborné školy. Naopak nejhůře jsou hodnocena střední odborná učiliště, která mají 40 % negativních hodnocení.

CVVM (2019) tvrdí, že dle výzkumů jsou střední odborná učiliště považována za nejhorší typ odborného vzdělání a ve veřejnosti se tato představa udržuje bez ohledu na to, že v České republice existují i velice kvalitní učiliště. Učební obory mají v dnešní době velký nedostatek kvalifikovaných studentů. V médiích jsou propagovány jednotlivými úřady všech krajů České republiky, avšak zájem o ně není velký, z dlouhodobého hlediska spíše klesá. Rodiče studentů odrazuje to, že na odborná učiliště chodí studenti s nižším zájmem o vzdělání a nižšími schopnostmi. Mají také dojem, že se jedná o horší vzdělávací zařízení, ačkoliv několik těchto zařízení v České republice, zvláště ty, které spolupracují s firmami, mají velmi dobrou pověst a absolventy s výbornou úrovní kvalifikace.

Průcha (2019) zastává názor, že rodiče mají velký vliv na volbu vzdělání a profesi jejich dětí v souvislosti se sociálními charakteristikami, mezi které patří například profese rodičů, rodinné tradice, socioekonomické postavení, předsudky, vnímaná prestiž jednotlivých povolání atd.

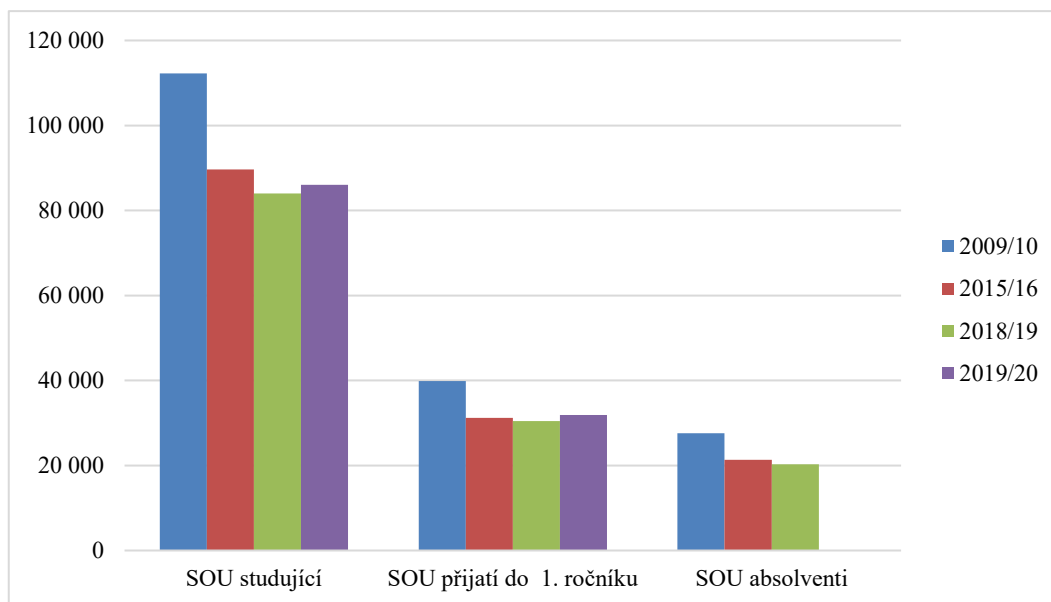
Níže jsou uvedeny dva grafy č. 2 a č. 3, které porovnávají počet studentů a absolventů středních odborných učilišť a středních odborných škol s maturitní zkouškou a dále je zobrazena tabulka č. 1 představující naplněnost oborů středního odborného vzdělání. Zde bude možno opět vidět, že střední školy s maturitní zkouškou jsou více preferované před odbornými učilišti.

Obrázek č. 2, který je uveden pod textem zobrazuje počet studentů a absolventů středních odborných učilišť v průběhu deseti let. Podle údajů CZSO (2020) je v současné době v České republice 507 středních odborných učilišť, které zabezpečují střední odborné vzdělání s výučním listem a které navštěvovalo ve školním roce 2019/20 86 075 žáků. V několika posledních letech došlo k výraznému poklesu počtu žáků středních odborných učilišť a tím tedy i snížení počtu nově přijímaných studentů do 1. ročníků SOU v denním vzdělávání.

Tento pokles má několik příčin, mezi které možno řadit:

- demografický vývoj,
- velký počet žáků nedokončí základní vzdělání (9. ročník), opakují jeden nebo několik ročníků, a pak odhází ze ZŠ po dosažení věkové hranice,
- přesměrování zájmů žáků.

Nejvíce naplněnými obory jsou strojírenství a strojírenská výroba, gastronomie, hotelnictví a turismus a dále pak zemědělství a lesnictví. Naopak mezi nejméně naplněné obory možno řadit hornictví a hornická geologie, hutnictví a slévárenství a kožedělnou a obuvnickou výrobu.

Obrázek 2 – Počty studentů a absolventů středních odborných učilišť

Zdroj: Vlastní zpracování dle ČSÚ (2020)

Graf zobrazuje počty současných studentů na SOU přijatých do 1. ročníku a absolventy ve školním roce 2009/10, 2015/16, 2018/19 a 2019/20. Za posledních 10 let klesl počet studujících na SOU téměř o 26 000 studentů, což je okolo 23,3 %. Rozdíl mezi školním rokem 2018/19 a 2019/20 byl nepatrný okolo 2,5 %.

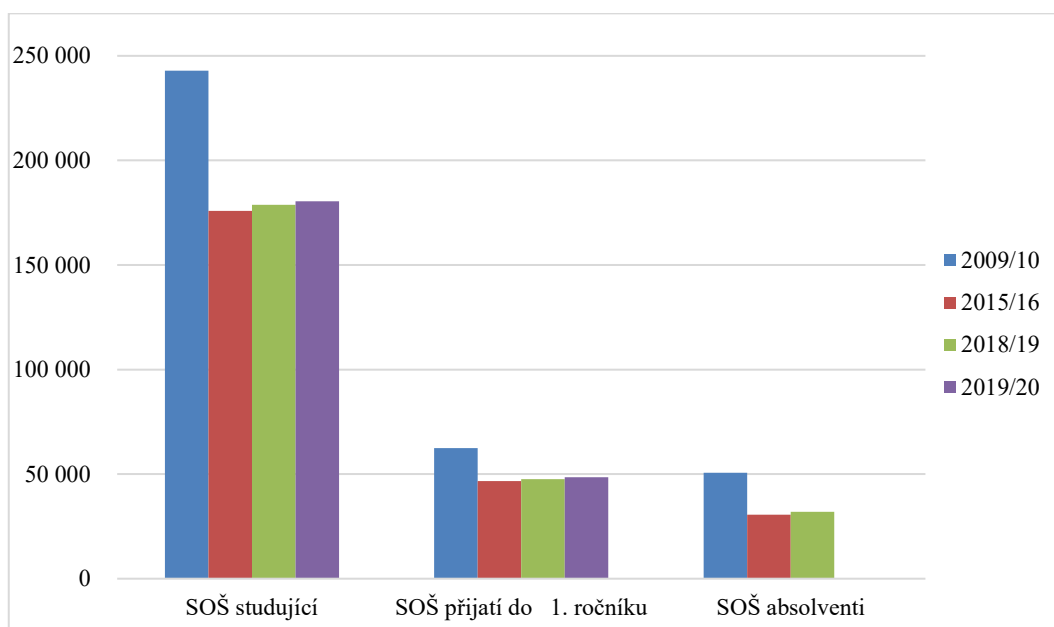
U studentů přijatých do 1. ročníku studia za posledních 10 let není rozdíl nijak razantní, pohybuje se okolo 1400 studentů. Malý rozdíl však možno zaznamenat u školního roku 2019/20, kde se počet přijatých studentů oproti roku předchozím zvýšil o přibližně 1 500.

Počet úspěšných absolventů je od školního roku 2015/16 do současnosti velmi podobný, data za školní rok 2019/20 však nejsou stále k dispozici.

Naopak obrázek č. 3 znázorňuje počet studentů a absolventů středních odborných škol s maturitní zkouškou. Dle údajů CZSO (2020) je v České republice v současnosti 774 středních odborných škol s maturitní zkouškou. Ve školním roce 2019/20 studovalo na středních odborných školách celkem 180 746 studentů, z toho tvoří 49% chlapci a 51% dívky.

Nejvýraznější rys středního odborného vzdělání zakončeného maturitní zkouškou je velký populační rozsah – celkový počet studentů 180 746 oproti 86 075 studentů středních odborných

učilišť. Zároveň také ale představuje značný pokles studentů během posledních deseti let. Podle údajů z CZSO (2020) například ve školním roce 2006/7 navštěvovalo střední odborné školy přes 200 000 studentů, a naopak ve školním roce 2019/20 pouze 180 746, což je skoro o 30 % méně.

Obrázek 3 – Počty studentů a absolventů středních odborných škol s maturitní zkouškou

Zdroj: Vlastní zpracování dle ČSÚ (2020)

Graf zobrazuje počty současných studujících na SOŠ, dále pak studenty přijímané do 1. ročníků a absolventy SOŠ v posledních několika rocích. Nejvyšší propad je zaznamenán u studujících, kde v roce 2009/10 navštěvovalo SOŠ okolo 240 000 studentů, v současné době je pokles o 62 000, což představuje 26 %. U studentů přijatých do 1. ročníků je vidět výraznější pokles od roku 2015/16. Naopak od tohoto školního roku počet přijímaných mírně roste a činí meziročně rozdíl okolo 900 studentů.

Podobně jsou na tom také absolventi, kde propad je jen viditelný, v porovnání se školním rokem 2009/10. Data za školní rok 2019/20 bohužel nejsou stále k dispozici.

Celkově lze konstatovat, že SOŠ navštěvuje v současné době méně studentů než před deseti lety, v posledních letech však počet studujících nepatrně roste, což je především dáno demografickým vývojem stejně jako u SOU, počet studujících je však každoročně značně vyšší u SOŠ.

Tabulka č. 1 zobrazuje naplněnost jednotlivých oborů a index změny od školního roku 2008/09 do roku 2018/19. Z tabulky je patrné, že mezi jednotlivými učitelskými obory je pouze obor zdravotnictví a potravinářství, ve kterém nedošlo k poklesu počtu studentů, ale naopak k jeho růstu. U oboru zdravotnictví byl rekordní nárůst 166 %. V ostatních oborech se však počet studentů snížil. Největší pokles zaznamenal obor textilní výroby a oděvnictví, kde byl vysoký propad (71 %), a dále pak u hornictví a hornická geologie, hutnictví a slévárenství (66 %).

Tabulka 1 – Naplněnost oborů středních odborných učilišť

Obory	Počet žáků	Index změny (08/09-18/19)
hornictví a hornická geologie, hutnictví a slévárenství	46	-66 %
strojírenství a strojírenská výroba	19 573	-21 %
elektrotechnika	7 948	-8 %
technická chemie a chemie silikátů	414	-24 %
potravinářství a potravinářská chemie	6 559	14 %
textilní výroba a oděvnictví	349	-71 %
kožedělná a obuvnická výroba a zpracování plastů	64	-9 %
zpracování dřeva a výroba hudebních nástrojů	4 161	-40 %
polygrafie, zpracování papíru, filmu a fotografie	626	-44 %
stavebnictví, geodézie a kartografie	6 229	-43 %
doprava a spoje	257	-7 %
speciální a interdisciplinární obory	247	0 %
zemědělství a lesnictví	9 058	-3 %
Zdravotnictví	1 415	166 %
gastronomie, hotelnictví a turismus	14 050	-48 %
Obchod	4 951	-39 %
osobní a provozní služby	6 890	-30 %
pedagogika, učitelství a sociální péče	838	0 %
umění a užité umění	962	4 %

Zdroj: Vlastní zpracování dle ČSÚ (2020)

2 SPOLUPRÁCE ŠKOL A FIREM V ČESKÉ REPUBLICE

Základem spolupráce škol a firem je zapojení firmy do praktické výuky, kdy by studenti měli odbornou praxi vykonávat právě ve daném podniku. Tímto způsobem získávají nejlépe praktické dovednosti a zkušenosti pro výkon budoucích profesí.

Nutnost větší spolupráce škol a podniků v ČR vyplývá ze strategických dokumentů MŠMT, ale také z hodnocení vzdělání a situace na trhu práce. Je potřeba zvýšit zájem o učňovské školství, o které je v posledních letech čím dál nižší zájem, přičemž poptávka zaměstnavatelů převyšuje nad nabídkou učňů.

V říjnu roku 2015 byl ukončen tříletý pilotní projekt Pospolu, do kterého bylo zapojeno 38 středních škol a 115 firem a jehož cílem bylo navrhnout změny pro snadnější a efektivnější spolupráci zaměstnavatelů se středními odbornými učiteli a středními odbornými školami. Projekt byl připravený Ministerstvem školství ve spolupráci se zaměstnavatelskými svazy. NÚV (2015) uvádí, že výstupem projektu byla studie, která obsahovala návrh prvků odborného vzdělání, které byly inspirovány duálním systémem v Německu. Opatření si kladla za cíl usnadnit přechod absolventů ze středních odborných škol do praxe a celkově zkvalitnit již jmenovanou spolupráci firem se školami.

Na podporu spolupráce škol a firem v oblasti odborného vzdělání klade velký důraz také Hospodářská komora České republiky (2020). Inspirací je zejména duální systém vzdělání v Německu či Rakousku. Komora usiluje o zavedení některých prvků duálního systému, které by mohly zlepšit situaci středního odborného vzdělání.

Vzájemná spolupráce může být obohacující pro obě strany. Studentům přináší reálný pohled na pracovní proces, setkávají se s reálným pracovním prostředím, firmy si mohou vychovat své budoucí zaměstnance a ovlivnit jejich kvalitu.

Spolupráce by měla být smluvně zajištěna a firmy měly mít možnost daňového zvýhodnění na výuku, což zahrnuje daňové odpisy na studenty a technické zajištění výuky.

V roce 2016 byla uzavřena dohoda o rozdělení odpovědností zaměstnavatelských organizací za jednotlivé oblasti počátečního odborného vzdělávání, a to mezi zástupci zaměstnavatelů, tj. Svaz průmyslu a dopravy ČR, Hospodářská komora, Agrární komora a Konfederace zaměstnavatelských a podnikatelských svazů. Cílem dohody je převzít zodpovědnost zaměstnavatelů za důležité činnosti, které vyplývají ze spolupráce škol a firem.

Jedná se například o:

- zajišťování míst pro výcvik a praxi studentů,
- účast zaměstnavatelů u závěrečných zkoušek,
- stáže učitelů ve firmách atd.

Pro školu to znamená, že přenechá zajištění praktické výuky firmě, se kterou spolupracuje a soustředí je naplno pouze teoretické přípravě. V ojedinělých případech je potřeba upravit školní vzdělávací programy. Spoluprací s firmou škoře odpadne potřeba vzdělávání učitelů odborných prací a také praktická závěrečná zkouška by měla probíhat ve firmě. (Hospodářská komora, 2020, Ekonom, 2018)

Spolupráce škol a firem může mít několik podob, mezi které patří například:

- exkurze,
- praxe studentů ve firmě (provozu),
- přednášky s odborníky firem.

Nejlépe však funguje spolupráce škol a firem komplexně, kdy se jejich aktivity vzájemně doplňují. Jejich vztah by však měl přinášet výhody pro obě strany.

Výhody spolupráce pro firmy

Pokud bude firma spolupracovat se školou či školami, může ovlivnit to, jací kandidáti na dané pracovní pozice přijdou v budoucnu a zda budou schopni vykonávat práci, kterou od nich firmy očekávají. To je dobré pro školy, které poznají, co je důležité pro praxi studentů v jednotlivých oborech.

Vzájemná spolupráce se vyplatí téměř každé firmě. V dnešní době je na trhu práce nedostatek kvalifikovaných pracovníků, a proto je třeba využít každou možnost pro získání lidí se zkušenostmi. Firma může navázáním se školami ovlivnit kvalitu vzdělání studentů v daném oboru, navázat kontakt s budoucími absolventy, sledovat studenty na pracovišti a podílet se na jejich odborné přípravě, podpořit dobrou pověst firmy či seznámit studenty s firemními hodnotami, což může v budoucnu usnadnit jejich nástup.

Důležitá je spolupráce se školami, především u řemeslných a technických oborů, kdy praxe je klíčovým předpokladem pro zaměstnání. Praktická výuka je samozřejmě také důležitá u služeb. Více jak na oboru spolupráce závisí na velikosti firem. Důvodem je kapacita a čas, který mohou firmy na studenty vynaložit.

Školy mají o spolupráci zájem, takže případné nabídky neodmítají. Důležitý je také osobní přístup firem ke studentům, aby měli možnost setkat se skutečnými lidmi z oboru. (Vencovská 2015, LMC, 2019)

Výhody spolupráce pro studenty

Pro studenty je tato spolupráce výhodná převážně proto, že se s danou prací seznámí přímo v podniku, jsou zahrnuti do pracovního procesu a za odvedenou práci získají finanční stipendium, které také závisí na studijních výsledcích. Učení jim pomůže rozvinout kompetence a naučí se využívat zařízení, která jsou potřebná k výkonu práce. V budoucnu mohou studentům právě získané zkušenosti a dovednosti usnadnit nalezení vyhovující pracovní pozice na trhu práce.

Bariéry spolupráce škol a firem

Dle NÚV (2012) může být bariérou spolupráce mezi středními školami a jednotlivými firmami jak nezájem ze strany školy, tak ze strany firmy. Firma může jevit nezájem o spolupráci v případě, že nemá zaručené, jestli studenti po ukončení střední školy budou pracovat právě zde, pokud ne, tak financuje konkurenci, s čímž mnoho firem nesouhlasí.

Dále se také může jednat o nedostatek finančních prostředků, což je samozřejmě velká překážka ve spolupráci.

2.1. Duální vzdělání v České republice

Duální vzdělání čili spolupráce škol a zaměstnavatelů v ČR patří mezi prioritní cíle dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky (období 2019–2023). Hlavním cílem je podle MŠMT (2019) více zapojit zaměstnavatele do spolupráce se školami na vzdělávání a výchově učňů, ale také podpořit zavádění prvků duálního vzdělání. Dále bude probíhat implementace prvků duálního vzdělání a snaha zapojit vyšší počet odborníků z praxe do odborné výuky.

V současné době je vzdělání v odborných učilištích v České republice rozděleno na teoretickou a praktickou výuku, přičemž obory s výučním listem jsou zaměřeny více do praxe, která je podstatnou součástí výuky.

V rámci teoretické výuky se studenti učí teoretickým znalostem. Praktické vyučování je uskutečňováno formou odborného výcviku (odborné praxe), jakožto povinná součást odborného vzdělání na středních odborných učilištích s výučním listem. Je prováděna pod dohledem učitele odborného výcviku a probíhá ve prostorech školy, v školících střediscích

praktického vyučování nebo na pracovištích podniků v reálném pracovním prostředí. Převážně je však praktická výuka stále uskutečňována ve školních zařízeních.

Délka odborné praxe se odvíjí od učebních plánů školy a je vymezena v jednotlivých oborech rozdílně, většinou se však výuka střídá v pravidelných intervalech.

Do budoucna se předpokládá, že praktickou výuku odborného vzdělání budou školy zajišťovat více na pracovištích jednotlivých podniků. Nový systém financování by měl přispět ke zvýšení efektivity vzdělání pro obory, které trh práce požaduje.

Od roku 2020 se připravují změny v odborném vzdělání. Podle informací MŠMT (2020) má vzniknout Rada pro odborné vzdělání, jejíž cílem bude pokračovat v rozšiřování prvků duálního vzdělání a koordinaci v jednotlivých regionech. Kraje budou hrát hlavní roli v systému duálního vzdělání, z důvodu navázání praxe po celé České republice. Předávat zkušenosti by pak mohl Moravskoslezský kraj či kraj Vysočina, kde to již odborníci, konkrétně Svaz průmyslu spolu s pěti středními školami a firmami, zkouší přes 3 roky.

Také se bude pracovat na tvorbě standardů jednotlivých pracovišť pro vzdělání tak, aby spolupráce mezi školami a firmami byla snazší. O tento pilotní projekt má zájem desítka škol a firem. Ministr školství Robert Plaga prohlásil, že to vnímá jako nový příspěvek pro zkvalitnění odborného vzdělání.

Cílem Svazu průmyslu (2020) je prosadit, aby se duální vzdělání stalo důležitou součástí českého školství, protože je ve vyspělých zemích běžné. Česká republika se může inspirovat například v několika zemích Evropské unie, jak již bylo zmíněno v první kapitole, a to především v Německu, Rakousku, Švýcarsku či na Slovensku.

Dle informací Svazu průmyslu a dopravy (2020) by měl systém vzdělání přinést do jednotlivých středních odborných škol více praktických hodin a umožnit žákům, aby se mohli učit pracovat přímo v provoze firmy, kam by mohli eventuálně po ukončení vzdělání nastoupit.

Faktory úspěchu duálního systému

Studie IBW stanovují několik faktorů, které jsou nutné pro zavedení duálního systému učňovského vzdělání. Zde je uvedeno několik z nich: (Vláda ČR, 2015)

1. Podniky – pro učňovské školství je důležité, aby se podniky podíleli na vzdělání učňů. Každý duální systém musí mít zákonný rámec.

2. Vzdělání učňů je výhodné pro podniky, kde praxe probíhá – o učně budou mít podniky zájem v případě, že budou motivované. Pro podniky je výhoda v tom, že vychovávají a vzdělávají učně pro svůj budoucí zisk.
3. Atraktivní způsob vzdělání – Učňovství má výhodu v tom, že je učň připravován na konkrétní profesi, má dobré příležitosti na trhu práce a také výhled dlouhodobého zaměstnání.

Implementace těchto faktorů rozšíří nabídku středního odborného vzdělání, která uspokojí potřeby zaměstnavatelů i škol a zvýší počet kvalifikovaných absolventů středních odborných učilišť.

3 SYSTÉMY ODBORNÉHO VZDĚLÁNÍ V ZAHRANIČÍ

Abychom mohli posuzovat kvalitu českého školského systému, je nutné ho konfrontovat se zahraničím. Proto se tato kapitola bude věnovat odbornému vzdělání v ostatních evropských zemích. Bylo vybráno pět zemí, a to Německo, Rakousko, Slovensko a Polsko, jakožto sousední státy České republiky a Finsko, jehož vzdělávací systém patří mezi nejlepší na světě.

Jednotlivé země mají velmi odlišný systém odborného vzdělání. V některých případech se systémy školství jeví jako inspirativní pro Českou republiku, jiné mohou být naopak ve srovnání s českým systémem vzdělání horší. (Průcha, 2017)

3.1. Vzdělávací systém v Německu

Německo se řadí mezi technicky, ekonomicky a vědecky nejvyspělejší země světa. Je největší ekonomikou v Evropě a třetí největší na světě.

Řízení a legislativa vzdělávacího systému

Podle informací RVP (2006) v Německu neexistuje jednotný školský systém, ale šestnáct vzdělávacích systémů, které jsou řízeny jednotlivými spolkovými zeměmi. Školství řídí úřady a zemské orgány. Vláda činnost úřadů koordinuje a vytváří společný rámec. Existují školy církevní a soukromé. Pro všechny spolkové země je shodná délka povinné školní docházky, známkování, označování vzdělávacích zařízení atd.

Vláda má možnost zasahovat do podpory vzdělání a výzkumu, profesní přípravy, rozvoje vysokých škol atd.

Financování školských institucí je z 90 % v kompetenci státu a přichází se státního rozpočtu jednotlivých spolkových zemí. Stát hradí náklady personální, dále poskytuje příspěvky na různé stavební práce a jiné investice. Obce hradí platy nepedagogických pracovníků, výstavbu, udržování škol aj. Vzdělání ve státních školách a vysokých školách je bezplatné, s výjimkou soukromých škol, které však získávají jistou finanční podporu z veřejného rozpočtu. Existují také jiné než státní školy, především církevní a jiné alternativní školy. V těchto školách se vzdělává pouze 10 % žáků.

Struktura vzdělávacího systému

Jak bylo uvedeno výše, systém v Německu není jednotný, ale odlišný v jednotlivých spolkových zemích.

Povinná školní docházka začíná v 6 letech jako v ČR a zpravidla trvá 9-10 let. Dále 3 roky jako částečná pro učně. Studenti mohou navštěvovat navíc 1 rok, který je opravňuje k ukončení úplného středního vzdělání. Primární vzdělání je čtyřleté. Sekundární vzdělání tvoří základní školy, hlavní školy a gymnázia.

Jakmile studenti dokončí základní školu, mají na výběr, do jakého sekundárního vzdělání přestoupí.

Nižší sekundární vzdělání

Hauptschule (označována jako hlavní škola)

- škola poskytuje všeobecné vzdělání,
- 5-6 let,
- možnost přípravy na další vzdělání a povolání,
- tento typ není tolik využíván,
- pro méně nadané děti,
- po absolvování odchod do praxe k získání výučního listu,
- hlavní školy navštěvuje přibližně 20 % studentů.

Realschule (označována jako reálná škola)

- 6 let,
- zaměřena na praktické vzdělání,
- náročnější programy oproti hlavní škole, ne však nijak výrazné,
- pro studenty, kteří nejsou přijati na gymnázium,
- po absolvování školy odchod do praxe, mohou získat maturitu nebo výuční list,
- v reálných školách se vzdělává 27 % studentů.

Specifičnost učňovské přípravy

Učňovská příprava v Německu se vyznačuje několika odlišnostmi od té v České republice. V Německu mají studenti o učňovskou přípravu o hodně větší zájem, zatímco názor na tuto přípravu v ČR je takový, že se do zmiňovaného studia mají hlásit žáci, kteří mají menší schopnosti v teoretickém odborném studiu.

Duální systém je velice rozšířen v Německu, je jednou z jeho předností, která ho řadí vysoko v mezinárodním hodnocení. Je prováděn v rámci učňovské přípravy na budoucí povolání. Cílem je zajistit, aby studenti získali praktické dovednosti co nejefektivněji.

Příprava probíhá tak, že okolo 40 % času představuje teorie ve škole. Žáci jsou povinni splnit školní docházku ve výši 12 hodin. Především se vzdělávají ve všeobecných předmětech, a to ve svém rodném jazyce, společenských vědách, občanské nauce, ekonomii a tělesné výchově.

Dále pak v odborných předmětech, které souvisí s konkrétní profesí, ale musí obsahovat společenský základ. Praktická příprava pak probíhá na pracovišti a tvoří okolo 60 % času. Učňové jsou pod vedením a dozorem mistrů jednotlivých pracovišť.

Praktická příprava musí probíhat ve firmách, které poskytují kvalifikované pracovníky (učitele). Soustavně probíhá kontrola, která zjišťuje, zda probíhá příprava učňů na kvalitní úrovni a v souladu s celostátními předpisy.

Příprava učňů je založena na kooperaci mezi třemi stranami, mezi které se řadí zaměstnavatelé, stát a odbory. Zaměstnavatelé (firmy) mají velký vliv na zaměření a obsah duální přípravy, a to z hlediska neustále se měnících potřeb trhu práce. Vliv mají také profesní komory s jednotlivými zaměřeními (průmysl, řemeslo, obchod atd.). Ty dohlíží na kvalitu duálního systému a v neposlední řadě na plnění standardů požadavků na jednotlivé profese a dodržování smluv.

Rodiče nezletilých učňů uzavírají smlouvu s poskytovatelem odborného vzdělání, kteří jsou povinni provádět na vlastní náklady profesní přípravu učňů a dále jim vyplácet mzdu. Odměna činí většinou jednu třetinu toho, co dostávají dělníci.

Pozitiva a problémy vzdělávacího systému

Německo má stav vzdělávacího systému na velmi dobré úrovni, především u dětí s předškolním vzděláním a u systému sekundárního vzdělání.

Největším problémem německého školství jsou v současné době uprchlíci např. z Iráku, Afghánistánu, Sýrie atd., kteří mají nízkou úroveň vzdělání a neznají německý jazyk. Školy tak musejí vynakládat vysoké finanční prostředky na začlenění uprchlíků do jednotlivých škol. (Průcha, 2017; RVP, 2006)

3.2. Vzdělávací systém na Slovensku

Řízení a legislativa vzdělávacího systému

Vzdělávací systém na Slovensku řídí Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu. V kompetenci Ministerstva je regionální a vysoké školství a také školská zařízení.

Kontrolu nad fungováním škol provádí Štátná školská inšpekcia.

Financování je normativní, což znamená, že peníze ze státního rozpočtu jsou školám rozdělovány podle počtu studentů. Ze státního rozpočtu jsou financovány také církevní a soukromé školy.

Struktura vzdělávacího systému

Střední vzdělání je realizováno v několika vzdělávacích drahách, mezi které patří nižší odborné vzdělání, střední odborné vzdělání s výučním listem a úplné střední vzdělání, které poskytují gymnázia a střední odborné školy.

Na středních odborných školách jsou studenti připravováni na výkon odborných profesí, mezi které patří technické, ekonomické, zdravotnické obory. Délka studia se pohybuje od dvou do pěti let.

Výuka probíhá ve slovenštině, jsou ale také školy, které vyučují v cizích jazycích, a to především v maďarštině, němčině, ukrajinštině a bulharštině. (Eurydice, 2020)

Učňovská procesní příprava

Učňovské vzdělání na Slovensku připravuje studenty na výkon odborných profesí, především technických. Studium je dvouleté, tříleté nebo čtyřleté a je zakončeno závěrečnou či maturitní zkouškou.

Od roku 2015 funguje na středních odborných školách možnost vzdělání v systému duálního vzdělání. Podle MINEDU (2020) je cílem zavedení tohoto systému zvýšit uplatnění na trhu práce. Toto umožňuje zákon č. 61/2015 Z. z. o odbornom vzdelávaní a príprave a o zmene a doplnení niektorých zákonov, který byl v roce 2018 novelizovaný.

Mezi školou a podnikem je uzavřena smlouva o duálním vzdělání, kdy se podnik zavazuje poskytovat studentům odborné vzdělání, které uhradí na vlastní náklady a povinností školy je organizovat přípravu odborného vzdělání. Dále pak student uzavírá smlouvu s podnikem, která obsahuje formu a místo výkonu odborné praxe. Podnik přebírá plnou zodpovědnost za odborné vyučování a jeho kvalitu.

V případě, že obor, který studenti navštěvují má nedostatečný počet absolventů na trhu práce, na základě tohoto faktu je studentům vypláceno motivační stipendium, a to ve výši podle prospěchu studenta. Stipendium může být vypláceno od částky 23,99 EUR až do výše 62,37 EUR.

Dále jsou studentům vyplácena podniková stipendia, a to v případě, že navštěvují praxi v konkrétním podniku. Stipendium se poskytuje měsíčně v maximální výšce čtyřnásobku životního minima, do výšky 383 EUR. Kritériem je však prospěch studenta a účast na odborné praxi v podniku. (MINEDU, 2020)

Dle zákona č. 595/2003 Z. z. o dani z příjmů mohou podniky uplatnit náklady spojené s poskytováním praktické výuky pouze na základě uzavřené smlouvy o poskytování praktického vyučování či smlouvy o duálním vzdělání. Mezi náklady se řadí materiál, náklady na podnikové či motivační stipendium, náklady spojené se stravováním studentů atd. (Dualný systém, 2020)

Pozitiva a problémy vzdělávacího systému

Mezi pozitivní stránky Slovenska patří rozvoj terciárního sektoru po roce 1989. Dále má jeden z nejnižších podílů studentů zemí Evropy, kteří dosáhli pouze základního vzdělání a dobře zajištěné vzdělávání menšin z Ukrajiny, Maďarska či Bulharska.

Naopak mezi slabé stránky dle Průchy (2017) možno řadit nerovný přístup k terciárnímu a vyššímu sekundárnímu vzdělání, protože stále trvá determinovanost přístupu na úrovni vzdělání rodičů studentů a také na socioekonomickém postavení rodin.

3.3. Vzdělávací systém v Polsku

Řízení a legislativa vzdělávacího systému

Školství v Polsku má tři úrovně – místní, regionální a národní. Řízení na místní úrovni je v kompetenci místních samospráv, které zodpovídají za státní školy v obcích. Na krajské úrovni je odpovědný za základní a střední školy školský úřad a za řízení na národní úrovni odpovídá Ministerstvo národního vzdělávání, které schvaluje kulturu, výuku v celém státě.

Financování státních škol je v Polsku je hrazeno ze státního rozpočtu. Soukromé školy nejsou hrazeny ze státního rozpočtu, mohou být však financovány státními prostředky, pokud školy splňují standardy Ministerstva školství.

Hodnocení fungování škol v Polsku je prováděno na základě školní inspekce, ale také prostřednictvím zkoušek studentů v 6. ročníku, 9. ročníku a maturitou. (EURYDICE, 2020)

Struktura vzdělávacího systému

Během posledních několika let byly provedeny změny ve vzdělávacím systému. Školství je v Polsku dost rozsáhlé, zahrnuje přibližně 14 000 primárních škol a okolo 7 500 nižších sekundárních škol v rámci povinného vzdělání a dále 2 500 vyšších sekundárních škol a 300 odborných škol.

Vyšší sekundární vzdělání

V Polsku existuje několik škol, které poskytují vyšší sekundární vzdělání. Průcha (2017) sem řadí následující:

- všeobecně vzdělávací lycea (3leté studium s maturitou),
- specializovaná lycea (3leté studium s maturitou, specializuje se na některý ze 14 oborů),
- technikum (4leté studium s maturitou, zaměřené na odbornou kvalifikaci),
- odborné učiliště (2-3leté studium poskytující kvalifikaci pro povolání),
- doplňovací všeobecně vzdělávací lyceum (2leté studium pro absolventy základních škol k dosažení maturity),
- doplňovací střední odborná škola (3leté studium pro absolventy základních škol).

Specifičnost učňovské přípravy

Předpokladem pro vstup do učňovství je ukončené nižší sekundární školy a minimální věk 16 let. Výuka probíhá v malých a středních podnicích, a především pak v řemeslech. Zaměstnavateli v Polsku jsou členové cechu a řemeslnické komory, kteří na přípravu dohlížejí. Učňovská příprava nabízí přes 100 povolání, mezi nejčastější patří kadeřníci, truhláři, cukráři.

NÚV (2011) rozděluje učňovství v Polsku na dvě formy:

1. Učňovství jako profesní příprava, která vede ke kvalifikaci tovaryše nebo dělníka. Vzdělání má praktickou přípravu ve firmě a teoretickou ve škole. Studenti mladší 18 let absolvují teoretické vzdělání ve škole. Většina studentů (okolo 90 %) absolvují vzdělání ve škole. Učňovská příprava trvá 24 až 36 měsíců a je ukončena závěrečnou zkouškou.
2. Učňovství jako příprava k výkonu práce, která zahrnuje některé pracovní činnosti. Je omezena na malou skupinu lidí, kteří z nějakých důvodů nedokončili nižší střední vzdělání a dosáhli minimálně 15 let. U této formy zaměstnavatel určí vzdělávací program. Příprava učňů trvá 3 až 6 měsíců. Absolvent obdrží certifikát potvrzující získání dovedností v konkrétním oboru. Certifikát vydávají firmy, ve kterých se příprava učňů uskutečnila. Po absolvování této přípravy mohou učni dále pokračovat v učňovství, které vede ke kvalifikaci. V tomto případě se jim započítává doba strávená

v předchozí přípravě. Učňovské přípravy se také mohou účastnit dospělí. Pro ty jsou vzdělávací programy kratší.

Na střední školy s maturitou je podmínka přijetí úspěšné splnění přijímací zkoušky. Dále rozhoduje prospěch z 9. ročníku základní školy. Na polských středních školách s maturitou studuje okolo 70% populace, z toho 80 % tvoří dívky.

Pozitiva a problémy vzdělávacího systému

Mezi pozitiva vzdělávacího systému v Polsku patří rozvoj terciálního vzdělání. Systém má však i nějaké slabiny, mezi které patří například nevyhovující výsledky odborného vzdělání vzhledem k potřebám trhu práce. (Průcha, 2017)

3.4. Vzdělávací systém v Rakousku

Řízení a legislativa vzdělávacího systému

Za legislativu na školské úrovni a její implementaci jsou v Rakousku zodpovědné spolkové země a federace, která disponují odpovědností za organizaci škol a školního vyučování. Školství je financováno z veřejných zdrojů (93,3 %) a soukromých zdrojů (6,7 %).

Struktura vzdělávacího systému

Povinné studium je pro rakouské studenty devítileté. Na veřejných školách je studium bezplatné. V Rakousku je velký podíl studentů v duálním odborném vzdělání. Pro absolventy sekundárních škol a gymnázií je na univerzitách stejný přístup.

Vyšší sekundární vzdělání

Systém vyššího vzdělání je v Rakousku velice rozvětvený.

- Všeobecné vzdělání poskytují gymnázia. Odborné vzdělání je čtyřleté a je zaměřené na obchodní, technické, sociální a je zakončené maturitou. Některé odborné školy jsou 3leté a nejsou zakončeny maturitní zkouškou.
- Učňovské vzdělání je realizováno ve 2 - 4letém systému duálního vzdělání, který zahrnuje teorii, odborný výcvik na pracovišti (v podniku). Převážně se jedná o technické obory. Studium je bezplatné a je v kompetenci Ministerstva školství. Absolventi získají závěrečný certifikát.

Specifičnost učňovské přípravy

Duální systém v Rakousku se odlišuje od jiných systémů učňovství především v postavení ve vzdělávacím systému. Po ukončení povinné školní docházky následuje 10. ročník, který

zahajuje okolo 40 % studentů ve více jak 250 učebních oborech. Učňovství je spojeno s manuálními obory a řemesly, na kterou se připravuje přibližně polovina učňů. Učňovská příprava v Rakousku je také obsažena v průmyslu, obchodě a turismu.

Do podniku přijímají učně na základě smlouvy. Učni dostávají od podniku odměnu, která je stanovena v kolektivní smlouvě. Příprava je tedy stanovena na smlouvě mezi školou, podnikem a učněm a je registrovaná úřadem pro učňovství. Úřad spolu se zástupci profesních komor kontroluje podniky, ve kterých se učni vzdělávají, a to především jejich personál, zařízení atd.

Vzdělání trvá od dvou do čtyř let, nejčastější jsou však tříleté obory. Pokud má již student nějakou předchozí kvalifikaci, může mu být studium zkráceno.

Příprava v podnicích tvoří 80 % celkového vzdělání. Obory, které jsou definovány v zákoně, jsou zahrnuty v celostátním učebním plánu. Plány pak obsahují požadavky s podnikovou přípravou. Podniky, které nemají dostatečné prostředky, mohou být sdruženy s jinými firmami.

Učni získají v podnicích základní zkušenosti a dovednosti. Práci jim plánují a realizují mistři odborné přípravy, kteří k tomu musí mít odborné kompetence. Škola má za úkol poskytovat teoretickou přípravu pro daný obor. Okolo 70 % učiva souvisí s daným oborem, zbývající část se zabývá vzdělávacími předměty, mezi které patří matematika, cizí jazyk a komunikační kompetence.

Pozitiva a problémy vzdělávacího systému

Rakouské odborné školství odpovídá dobře požadavkům trhu práce. Nezaměstnanost mladých lidí je jedna z nejnižších v celé Evropě. Dále je pozitivní, že výdaje na vzdělání jsou v posledních letech stabilní s mírným nadprůměrem v Evropské unii. Naopak slabou stránkou je, že socioekonomické postavení rodičů studentů hraje velkou roli. V Rakousku žije velké množství osob, v jejichž rodinách se nemluví německy. Jedná se především o imigranty z neevropských zemí. (Průcha, 2017)

3.5. Vzdělávací systém ve Finsku

Finsko, jakožto skandinávský stát, patří mezi menší v Evropě, je však proslulé ekonomickou vyspělostí a perfektní úrovní školství.

Řízení a legislativa vzdělávacího systému

Ve Finsku je odborné vzdělání řízeno Ministerstvem školství a kultury. Ministerstvo prostřednictvím Národní rady pro vzdělání vymezuje cíle a obsah jednotlivých typů profesní přípravy a odborného vzdělání. Úzce spolupracuje se zaměstnavateli a trendy na trhu práce.

Ve Finsku nefunguje školní inspekce, která byla zrušena na začátku 90. let. Tuto funkci mají na starost samotné školy. Převažují veřejné střední odborné školy, soukromé školy navštěvuje pouze okolo 20 % studentů. Školy jsou spravovány státem či obcemi.

Struktura vzdělávacího systému

Podle informací NÚV (2013) je možné středoškolské vzdělání rozdělit na dva typy, a to všeobecné vzdělání na gymnáziích, které je přípravou pro vysokoškolské vzdělání a dále pak střední odborné vzdělání zahrnující také učňovskou přípravu, která je zaměřená převážně na povolání.

Vzdělání je tříleté. U obou typů středoškolského vzdělání je možné pokračovat ve studiu na vysoké škole nebo na polytechnikách. Středoškolské vzdělání absolvuje každý rok okolo 120 000 studentů, přičemž větší počet zaujímá studium na gymnáziích. Studium na středních školách je bezplatné.

Cíle odborného vzdělání jsou orientovány především na kompetence studentů ve vztahu k celostátním požadavkům. Odborné vzdělání disponuje 119 studijními programy, které umožňují získat okolo padesáti profesí. Nejobsazovanější jsou technické obory, zdravotnictví a sociální služby. Studium na středních odborných školách tvoří jak odborné, tak teoretické předměty. (NÚV, 2013)

Specifičnost učňovské přípravy

Učňovské vzdělání absolvuje ve Finsku každoročně pouze 10 % studentů. Příprava je zaměřena na získání dovedností pro výkon jednotlivých profesí. Realizuje se na základě smlouvy mezi učňovským zařízením a učněm. Každému učni je pak sestaven individuální plán.

Příprava probíhá ve škole ve formě teoretického vzdělání, praxe ve firmě. Učňovská příprava trvá od 6 měsíců do 4 let. Zde hraje hlavní roli náročnost dané profese. Učni dostávají během praxe odměnu ve formě platu, většinou se jedná o minimální mzdu v konkrétním oboru.

Učňovská příprava může probíhat pouze v podniku, který je personálně a materiálně vybaven. K závěrečné zkoušce se pak mohou přihlásit také lidé, kteří odbornou přípravu neabsolvovali, ale vykonávali praxi a mohou prokázat získané dovednosti a znalosti potřebné pro výkon profese.

Pozitiva a problémy vzdělávacího systému

Finský vzdělávací systém se řadí mezi jeden z nejlepších na světě. Finové považují vzdělání jako důležitý nástroj pro vyvážení sociálních nerovností. Školy kladou důraz na individuální přístup ke každému studentovi, ne na výkon jako v jiných státech.

Průcha (2019) zmiňuje, že se tu ale objevují i nepříznivé jevy, a to především z důvodu stagnujícího ekonomického vývoje, kdy jsou omezeny finanční prostředky na modernizaci škol, do kterého se řadí jak budovy, tak jednotlivé třídy. Finsko také ruší malá školní zařízení, která se nacházejí například na vesnicích a v odlehlých oblastech.

Komparace odborného vzdělání České republiky a zemí EU

Jestliže chceme objektivně zhodnotit stav českého odborného školství, je třeba ho konfrontovat se zahraničím, jak již bylo zmíněno výše. Bohužel nejsou k dispozici komparace, které porovnávají české odborné vzdělání se zahraničím. Existují však statistické přehledy, které jsou publikované v Education at a Glance: OECD Indicators.

Dle dat získaných z OECD se Česká republika může pyšnit nejvyšším podílem osob s dokončeným středním vzděláním (70 %) v porovnání s ostatními zeměmi Evropy. S tím souvisí také podíl studentů v programech středního odborného vzdělání, kde se řadí mezi nejlepší spolu se sledovaným Slovenskem, Finskem a Rakouskem. Také je pro ni charakteristický vysoký podíl technických oborů, čímž se řadí k zemím s nejrozvinutějším středním technickým vzděláním a zaměstnaností v tomto oboru. (Průcha, 2019)

Z hlediska indikátorů charakterizujících odborné vzdělání je postavení České republiky v evropském srovnání středního odborného vzdělání příznivé, někdy i lepší. I když mají sledované země odlišný systém odborného vzdělání, několik z nich spojuje zavedený duální systém vzdělání neboli propojení teoretické výuky a učňovské profesní přípravy, který je realizován nejvíce v Německu, je také znám v Rakousku a pilotně na Slovensku. Od těchto zemí by se Česká republika mohla inspirovat a po několika letech usilování o zavedení prvků duálního vzdělání prosadit, aby se tento systém vzdělání stal také důležitou součástí našeho odborného školství.

4 SPOLUPRÁCE PODNIKU A STŘEDNÍ ŠKOLY PŘI ZAMĚSTNÁVÁNÍ UČŇŮ

V následující části bude rozebírána spolupráce konkrétního podniku a střední školy při zaměstnávání učňů. První část kapitoly je věnována motivaci podniku k výchově a zaměstnávání učňů, dále je uvedena současná situace v polygrafickém průmyslu, ve kterém sledovaný podnik působí a následně je představen podnik, střední škola a jejich vzájemná spolupráce.

4.1. Motivace podniku s výchově a zaměstnávání učňů

Jedním z důležitých úkolů podniku je najít a udržet si schopné zaměstnance. V případě zkoumaného podniku se jedná především o tiskaře a grafiky. V dnešní době najít zaměstnance, kteří svému oboru rozumí a mají o práci zájem, je poměrně těžké, protože takových lidí není příliš mnoho.

Některým firmám stačí zaměstnat kohokoliv, hlavní je, že mají dostatečný počet pracovníků, a to bez ohledu na to, jaké mají schopnosti a dovednosti. Důležité je vědět, čeho podnik dosáhne, pokud zaměstná lidi, kteří nemají žádný vztah k práci a jsou tak bez potřebné motivace.

Sledovanému podniku se také ne vždy podaří vybrat vhodné uchazeče o zaměstnání, i když na pohovoru vypadají, že jsou ti praví. Po čase podnik zjistí, že to byla špatná volba a buď se s zaměstnancem ve zkušební době rozloučí z důvodu nespokojenosti s jeho prací, nebo bude platit dohoda, že pokud se jeho pracovní nasazení zlepší, mohou se domluvit na pokračování vzájemné spolupráce. Je však jasné, že u náborem nových zaměstnanců nikdy nemohou příslušní zaměstnanci přesně odhadnout, zda bude pracovník přínosem pro podnik či ne. To se projeví v průběhu, k čemuž slouží zkušební doba.

Podnik si zakládá na skutečnosti, že je důležité nastavit správnou motivaci pro zaměstnance, ale také absolventy škol, pro které je motivace k práci nejdůležitější. V podniku pracují kvalitní zaměstnanci, kteří přinášejí podniku přínos a on se jim snaží jejich snahu vrátit. K tomu slouží různé benefity, mezi které patří:

- mzda,
- příspěvek na stravu,
- příspěvek na dopravu do zaměstnání,
- pět týdnů dovolené,

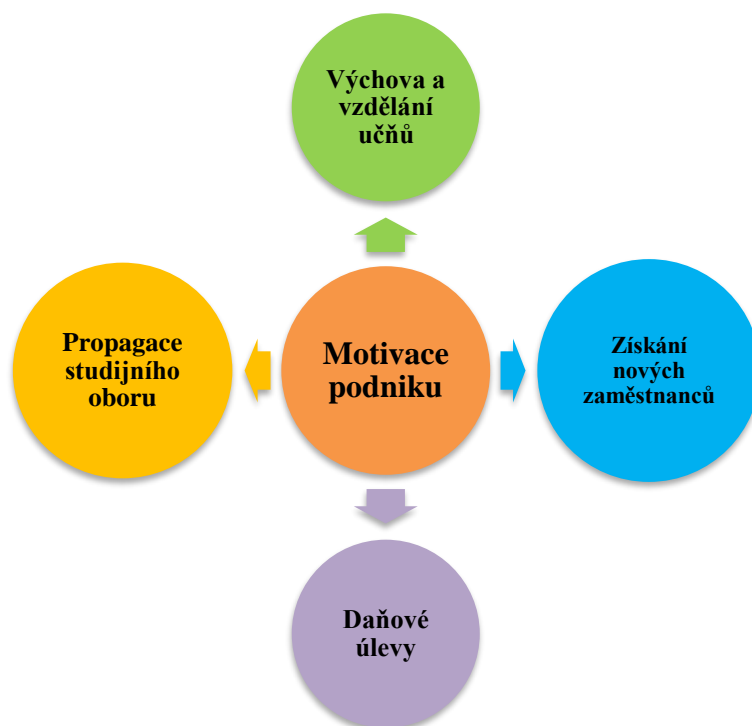
- příspěvky na kulturu,
- uskutečňování soutěží,
- příjemné pracovní prostředí, kde se bude zaměstnanec cítit dobře.

S motivací zaměstnanců a absolventů také souvisí výchova a zaměstnávání učňů. Podnik X ze své vlastní zkušenosti dobře ví, že zaměstnávání a výchova učňů či mladých lidí je velmi důležitá. Studenti mají často inovativní nápady a firma tím může získat pracovníky například jako náhradu za ty odcházející. Přípravou mladých učňů může být podnik krok vpřed před ostatními a mít tak velkou výhodu.

Spolupráce podniku se střední odbornou školou může mít výhody pro všechny zainteresované strany, mezi které se řadí podnik, škola a studenti. Níže bude popsána možná motivace podniku a učňů k zmíněné spolupráci.

4.1.1. Jak motivovat podnik k výchově a zaměstnávání učňů

Motivace podniku může mít několik podob. Některé z nich jsou uvedeny na obrázku č. 4.

Obrázek 4 – Motivace podniku k podílení se na výchově učňů

Zdroj: Vlastní zpracování (2021)

Spoluprací se střední školou si podnik dle vlastních potřeb vychovává své potenciální nové zaměstnance. Usnadní jim přechod ze školy do praxe zapojením do reálného pracovního

prostřední již během odborné praxe a podpoří jejich profesní kvalifikaci. Svou výchovou zvýší kvalitativní úroveň kompetencí studentů, aby odpovídali požadavkům konkrétního podniku či jiným zaměstnavatelům. V současnosti podniky zastávají moderní pojetí vzdělání, což může vést k větší atraktivnosti pro studenty.

Spoluprací se střední školou podnik také podporuje vzdělání v daném oboru na středních odborných učilištích a středních odborných školách.

Zaměstnání učňů může podniku přinést také finanční výhodu. Pokud chce získat daňovou podporu, musí mít uzavřenou smlouvu se školou. Možnost daňové podpory pak spočívá v odpočtu na náklady vynaložené na učně, mezi které patří například materiální náklady a motivační stipendium pro učně, ale také odpočet na podporu pořízení majetku pro účely odborné praxe.

4.1.2. Jak motivovat studenty k této spolupráci

Zapojení studentů středních odborných škol do praktického vyučování může být přínosné jak pro podnik, tak výhodné pro studenty. Motivace studentů může mít několik podob, které jsou znázorněny na obrázku č. 5.

Obrázek 5 – Motivace studentů k absolvování odborné praxe v podniku

Zdroj: Vlastní zpracování (2021)

Největší motivací pro studenty může být osvojení si odborných kompetencí přímo v pracovním prostředí, které jsou potřebné pro budoucí výkon kvalifikovaného povolání. Nástup do reálného pracovního prostředí je zkouškou samostatnosti a nezávislosti.

Důležitým motivem je také fakt, že po ukončení studia na střední škole mohou studenti získat pracovní místo právě v daném podniku, kde praxi vykonávali, jsou dobře seznámeni s pracovním prostředím a tím bude jejich začlenění do pracovního procesu jednodušší.

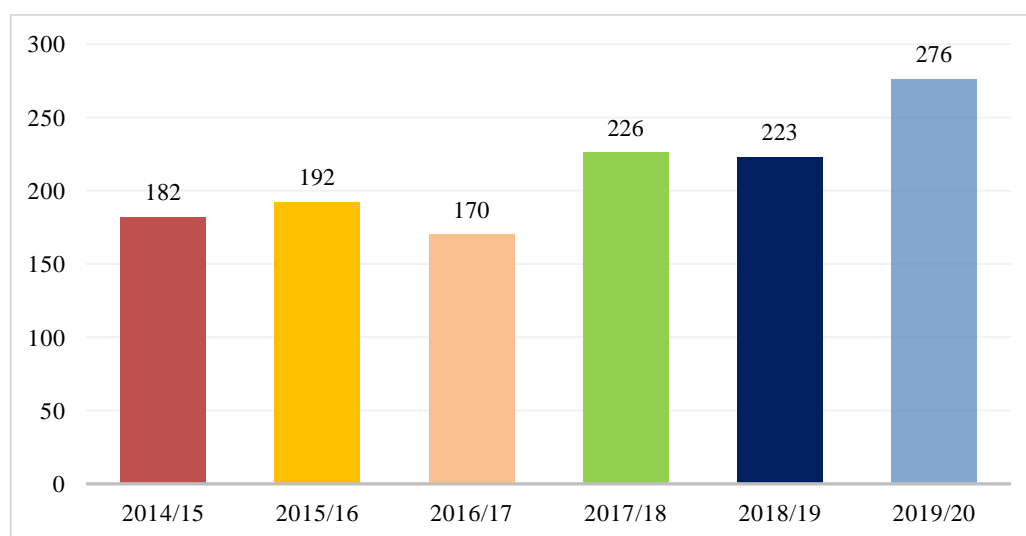
Mezi další motiv je možno řadit také naučení se něčeho jiného než ve školním prostředí. Pro studenty to může znamenat nemuset chodit do školy, což je pro mnohé z nich pozitivní moment. Odborná praxe také usnadňuje studentům následný úspěšný přechod ze studia do zaměstnání, čímž zlepšuje jejich zaměstnanost, z důvodu větších znalostí a dovedností, které se na praxi získali.

Studenta může také motivovat představa, že za absolvování odborného výcviku bude od podniku pobírat stipendium, které představuje důležitý aspekt. Podmínkou však je uzavření dohody o vyplácení motivačního stipendia, které nemusí nabízet každý podnik.

4.2. Polygrafický průmysl

Diplomová práce se zabývá analýzou podniku působícím v polygrafickém průmyslu, který spolupracuje se střední polygrafickou školou, proto budou na úvod uvedeny informace o současné situaci v tomto specifickém výrobním oboru, který je zaměřen převážně na produkci tiskovin, a který každoročně absolvuje v ČR malý počet studentů.

Níže bude možné vidět tento fakt na obrázku č. 6 a v tabulkách č. 2 a 3.

Obrázek 6 – Počet žáků přijatých do 1. ročníků studia – vzdělání s výučním listem kategorie E a H

Zdroj: Vlastní zpracování dle Infoabsolvent (2021)

Obrázek č. 6 zobrazuje počet studentů přijatých do 1. ročníků středního odborného vzdělání oboru Polygrafie s výučním listem kategorie E a H. Jsou zde uvedeny školní roky 2014/15 až 2019/20. Z obrázku je zřejmé, že počet žáků přijímaných do prvních ročníků v posledních letech roste. Vyšší nárůst je však v polygrafii zaznamenán u vzdělání s výučním listem kategorie H, který každoročně navštěvuje více studentů.

Následně jsou uvedeny dvě tabulky pro porovnání počtu absolventů oboru Tiskař na polygrafických strojích v kategorii středního odborného vzdělání s výučním listem (kategorie H) a středního odborného vzdělání s maturitou a odborným výcvikem (kategorie LO).

V tabulkách č. 2 a č. 3 možno vidět počet absolventů středních odborných škol ve zmiňovaných dvou kategoriích vzdělání, dále počet nezaměstnaných absolventů, kdy nezaměstnanost možno porovnávat z hlediska úrovně a skupin oborů vzdělání a míru nezaměstnanosti, která vyjadřuje, kolik procent absolventů tohoto oboru je bez zaměstnání a přihlášeno v evidenci na Úřadu práce. Hodnoty míry nezaměstnanosti uvedené v tabulce za rok 2019 a 2020 vycházejí z počtu nezaměstnaných absolventů, kteří ukončili studium ve jmenovaných letech a také počtu absolventů, kteří ukončili studium rok před tím, v tomto případě v roce 2018 a 2019.

Absolventů středního odborného vzdělání se zaměřením na polygrafii poslední roky klesá, což je dáno především demograficky, ale také zájmem o tento obor.

Tabulka 2 – Absolventi oboru tiskař na polygrafických strojích – vzdělání s výučním listem

Kategorie vzdělání/Skupina oborů/Obor	2019			2020		
	Počet absolventů	Počet nezaměstnaných absolventů	Míra nezaměstnanosti absolventů	Počet absolventů	Počet nezaměstnaných absolventů	Míra nezaměstnanosti absolventů
Střední odborné vzdělání s výučním listem - H	17 910	671	3,7%	17 478	1 025	5,9%
Polygrafie, zprac. papíru, film, fotografie	135	10	7,4%	118	11	9,3%
Tiskař na polygrafických strojích	28	3	10,7%	36	5	13,9%

Zdroj: Vlastní zpracování dle Infoabsolvent (2021)

V tabulce č. 2 možno vidět, že v roce 2019 byl počet absolventů roven 135, v roce 2020 se snížil o 17 na 118 absolventů. Počet nezaměstnaných absolventů se v pohybuje okolo 10 absolventů každoročně, přičemž míra nezaměstnanosti se pohybovala nad 10 % oba roky.

Absolventů oboru Tiskař na polygrafických strojích s výučním listem v roce 2020 vzrostlo o 8 oproti roku předcházejícímu, kde celkový počet činil 28.

Jak bylo zmíněno v předchozím textu, podnik navštěvují každoročně pouze dva až tři studenti v rámci odborného výcviku, tento fakt je především dán nízkým zájmem studentů o tento obor, což je zřejmé i z tabulky č. 2., v posledních letech však počet přijímaných studentů a úspěšných absolventů mírně roste.

Tabulka 3 – Absolventi oboru Tiskař na polygrafických strojích – vzdělání s maturitní zkouškou

Kategorie vzdělání/Skupina oborů/Obor	2019			2020		
	Počet absolventů	Počet nezaměstnaných absolventů	Míra nezaměstnanosti absolventů	Počet absolventů	Počet nezaměstnaných absolventů	Míra nezaměstnanosti absolventů
Střední odborné vzdělání s maturitou a odborným výcvikem - LO	3 277	155	4,7%	3 454	211	6,1%
Polygrafie, zprac. papíru, film, fotografie	250	25	10,0%	271	37	13,7%
Tiskař na polygrafických strojích	18	2	11,1%	10	3	30,0%

Zdroj: Vlastní zpracování dle Infoabsolvent (2021)

Pro porovnání je zde uvedena také tabulka č. 3, zobrazující počet absolventů u středního odborného vzdělání s maturitou a odborným výcvikem kategorie LO.

Celkový počet absolventů oboru polygrafie v této kategorii byl v roce 2019 roven 250, o rok později se zvýšil o 21 absolventů. Zvýšil se, ale také počet nezaměstnaných absolventů z 25 na 37.

Absolventů s maturitní zkouškou oboru Tiskař na polygrafických strojích, kteří zároveň absolvovali odborný výcvik, je na trhu práce nedostatek a je to opět možné vidět v tabulce č. 3. V roce 2019 ukončilo studium 18 studentů, v roce následujícím pouze 10, což představuje výrazný pokles.

Celkově lze konstatovat, jak již bylo zmíněno výše, obor Polygrafie navštěvuje každoročně nízký počet studentů jakožto i absolventů, přičemž v posledních letech počet přijímaných studentů do 1. ročníků studia a absolventů oboru Tiskař na polygrafických strojích především s výučním listem roste, což je dáno demografickým vývojem, ale také zájmem o toto dynamické odvětví, které podléhá rychlým změnám vlivem informačních a komunikačních technologií a konkurence, jelikož na trhu se objevují stále noví konkurenti, portfolia produktů a integrace, což ovlivňuje pracovní místa a požadavky v tomto odvětví.

4.3. Představení podniku a školy

Identita podniku a střední odborné školy zůstane na jejich přání skryta. Název podniku bude označen jako Podnik X.

Podnik

Podnik X patří mezi české soukromé podniky a působí na trhu polygrafických služeb od roku 1992, ale má i mnoho zahraničních zákazníků, převážně z Německa a Rakouska. Od samého počátku činnosti si společnost vytkla za cíl prosadit se na trhu s polygrafickými a reklamními službami, jejichž hlavním prvkem je kvalita.

Společnost sídlí v moderním provozu na okraji města, který splňuje nejnovější trendy polygrafické výroby a též ekologické požadavky. Nejmodernější strojové vybavení řadí společnost na přední místa v oboru a umožňuje vyhovět všem klientům, kteří požadují kvalitní ofsetový tisk, výrobu reklamních materiálů a knihařské zpracování. V rámci služby solution services zajišťuje podnik poradenství v oblasti návrhu materiálu, zpracování, popřípadě individuálních řešení.

Podnik nabízí portfolio několika druhů povrchového zpracování, mezi které se řadí laminace, UV lak, reliéfní ražba, ražba horkou folií nebo termobarvy.

V současnosti firma vyvíjí nové výrobky, a to etikety potištěné a vysekané, nejčastěji polypropylenové, které se vkládají do formy lisu v počáteční fázi procesu výroby plastového obalu, jehož součástí se stanou. Oproti klasickým samolepicím etiketám nabízí tyto etikety řadu výhod. Nejčastěji se s těmito obaly možno setkat v supermarketech v chladících boxech, kde jsou v nich nabízeny zmrzliny, pomazánky, lahůdky, paštiky, hotová jídla, saláty. Dále se používají pro balení barev, čisticích přípravků, krmiv atd.

Podnik patří mezi významné hráče na polygrafickém trhu, přičemž se řadí do TOP 30 firem v ČR.

Střední odborná škola polygrafická

Střední škola byla založena již v roce 1874 jako tkalcovská škola, dále se pak přeměnila na střední průmyslovou školu. Přelomem vzdělání se však stal roku 1995, kdy se začali ve škole vzdělávat také studenti se zaměřením na polygrafii.

O úspěšnosti školy svědčí skutečnost, že velké procento absolventů nachází po ukončení studia uplatnění ve firmách, kde navštěvovali po dobu vzdělání praxi a pětina studentů pokračuje studiem na vysoké škole.

Obor Tiskař na polygrafických strojích

Studenti, kteří navštěvují praxe v podniku studují obor Tiskař na polygrafických strojích. Obor je orientovaný na celou oblast polygrafické výroby, práci s technickou a výrobní dokumentací, obsluhu elektronických zařízení v tisku, dále pak posouzení polygrafických materiálů, přípravu tiskových barev a tiskové formy. Absolvent je pak připraven na úspěšný profesní život. Studium získá střední odborné vzdělání potřebné pro obsluhu tiskových strojů, přípravu a zhotovení tiskovin. Znalosti pak může uplatnit v malých i velkých polygrafických podnicích.

Obor může být zakončený buď výučním listem, kdy student získá ještě průkaz kvalifikace Svazu polygrafických podnikatelů a studium je tříleté, v současné době je však možnost i čtyřletého studia s odborným výcvikem, který je završen maturitní zkouškou. Obě možnosti škola nabízí.

Učni, kteří vykonávají odbornou praxi v Podniku X, studují převážně obor zakončený výučním listem.

4.4. Zahájení spolupráce podniku se střední školou

Od počátku existence podniku probíhala spolupráce především ve formě exkurzí pro střední odborné školy a učiliště, která byla zaměřena na představení společnosti a výrobního procesu. V roce 2010 se Podnik X více zaměřil na lidské zdroje (vytváření co nejlepších pracovních podmínek pro své zaměstnance, výběr kvalitních zaměstnanců, adaptace zaměstnanců), s čímž souvisel nápad začít spolupracovat se středními odbornými školami.

Na této koncepci se pracovalo přibližně dva roky, bylo důležité vytvořit strategii, a hlavně najít správnou školu, která bude ochotna s podnikem spolupracovat. Ve strategii byly uvedeny hlavní důvody:

- proč spolupracovat se školou,
- forma spolupráce,
- s jakou školou spolupracovat,
- co škole nabídnout.

Hlavním cílem strategie bylo aktivní zapojení podniku ve spolupráci se školou na podpoře výchovy učňů a případné získání nových zaměstnanců.

Na obrázku č. 7 možno vidět proces zahájení vzájemné spolupráce pro zajištění praktické výuky v pracovním prostředí.

Obrázek 7 – Proces zahájení spolupráce střední školy s podnikem

Zdroj: Vlastní zpracování (2021)

Podnik X vnímal jako základ spolupráce aktivity, ze kterých by rád vychoval své budoucí zaměstnance. V tomto případě přicházelo v úvahu vyučování čili odborná příprava studentů, která by zahrnovala odborný výcvik v podniku pro studenty středního odborného vzdělání s výučním listem (kategorie H či E) nebo s maturitou a odborným výcvikem (kategorie LO).

Dále bylo potřeba najít školu v tomto oboru, která by o spolupráci měla zájem a byla ochotna se do této výzvy zapojit. Cílem bylo zaměřit se pouze na jednu školu, jejichž studentům by se podnik mohl plně věnovat. Jedinou podmínkou podniku od začátku bylo, že se musí jednat o polygrafickou školu, na obor studia neměl podnik kladený požadavek, rád by přijmul na odbornou praxi jak tiskaře, tak grafiky, přičemž by škola měla být v blízké dojezdové vzdálenosti.

Posledním a nejspíše nejtěžším úkolem bylo určit, co by mohl podnik škole nabídnout ohledně společné spolupráce. Podnik určil:

- technologie (podnik disponuje moderními technologiemi, které by byly využity při odborném výcviku)
- lidé (kvalifikovaní zaměstnanci),
- motivace studentů k této spolupráci,
- dobrá pověst podniku (kvalita výrobků a poskytovaných služeb, profesionalita, spolehlivost).

Nakonec nebylo tak těžké školu, která bude ochotna spolupracovat s Podnikem X, najít. Majitel podniku se znal s ředitelem již jmenované polygrafické školy a nabídnul mu, zda by škola byla ochotna zapojit se do vzájemné spolupráce. Po několika jednáních se domluvili a vzájemná spolupráce mohla být započata.

4.4.1. Stanovení podmínek pro odborný výcvik

Po domluvě Podniku X se školou se stanovilo několik podmínek pro odborný výcvik. Zde jsou uvedeny některé z nich:

- rozsah a délka odborného výcviku,
- náplň práce učňů,
- zajištění pracovních pomůcek potřebných pro výkon praxe,
- školení bezpečnosti práce.

Smluvní zajištění odborných praxí

Podnik X každoročně již od roku 2013 uzavírá se školou smlouvu o vykonávání praxe studentů. Ke smlouvě je také přiložena příloha, obsahující osnovu předmětu pro odborný výcvik. Smlouva obsahuje práva a povinnosti podniku a školy, změnu a ukončení smlouvy a závěrečná ustanovení, kde je uvedena doba trvání spolupráce, zda se jedná o smlouvu na dobu určitou či neurčitou atd. Odborné praxe jsou zajišťovány smluvně v souladu se zákonem 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.

Podnik má na základě uzavřené smlouvy o spolupráci se školou možnost daňové podpory. Ta však pro něho není prioritou, za nejdůležitější věc považuje získání kvalitních zaměstnanců.

Personální zajištění odborné praxe

Personální zajištění má v Podniku X na starost výrobní ředitel, spolupráce je však řešena v rámci běžných činností, takže není vyhrazen speciální zaměstnanec, který by se staral pouze o komunikaci se školou a učni.

Na pracovišti vede odbornou přípravu mistr tisku, který každý den v době probíhajícího odborného výcviku učňů plánuje její průběh a určuje schopné zaměstnance, kteří budou na učně po celý den dohlížet a pracovat s nimi.

4.4.2. Cíl vzájemné spolupráce

O odborné praxe je největší zájem v posledních letech, z důvodu společné spolupráce Podniku X se střední polygrafickou školou.

Cílem spolupráce není jen získání nových pracovníků, ale také podpora polygrafického vzdělání na středních odborných učilištích a středních odborných školách, kde je největší pozornost kladena na dělnické pozice.

Odborná praxe zaujímá pro studenty důležitou pozici v přípravě na budoucí povolání. U studenta vytváří potřebné znalosti a dovednosti. Cílem odborné praxe je osvojit si základní teoretické znalosti a praktické dovednosti. Studenti se seznámí a naučí využívat technologické postupy, materiály apod.

4.4.3. Volba odborné praxe

Studenti si mohou sami zvolit, kde budou odbornou praxi absolvovat. Jako nejlepší možnost se jeví samozřejmě Podnik X, který se školou spolupracuje. Není to ale podmínkou školy, ta nechává rozhodnutí a výběr na studentech.

Uční mohou výcvik absolvovat přímo ve škole, kde mají nově zrekonstruované dílny tiskových technologií, sítotisku, ofsetové technologie, obalového materiálu a dokončujícího zpracování tiskovin. Všechny dílny jsou vybaveny nejmodernějšími stroji a technologiemi. Proto někteří studenti navštěvují praxe přímo ve škole, jiní pak v Podniku X, který se školou spolupracuje a někteří si zvolí jiný podnik, dle svých preferencí. V Královehradeckém kraji působí několik polygrafických firem, takže studenti mají z čeho vybírat.

Podmínkou školy však je, aby studenti, kteří navštěvují odbornou praxi pouze ve škole, ve třetím ročníku absolvovali povinnou 14denní či měsíční praxi ve sledovaném Podniku X.

Praxi v Podniku X navštěvuje přibližně čtvrtina studentů oboru Tiskař na polygrafických strojích, což jsou maximálně dva až tři učni na jeden školní rok. Takto malý počet je dán faktem, že tento učební obor absolvuje každoročně malý počet studentů jak ve zmiňované škole, tak celorepublikově, jak již bylo zmíněno výše.

Za dobu spolupráce se střední polygrafickou školou, která trvá již sedmým rokem, zaměstnal Podnik X již 5 absolventů, kteří zde navštěvovali odbornou praxi.

4.4.4. Doba trvání odborné praxe

První ročník studia na střední škole studenti odbornou praxi v podniku nenavštěvují a věnují se převážně výuce teoretických znalostí ve škole, které mohou ve vyšších ročnících střední školy převést do praxe. Ve druhém ročníku absolvují praxi v Podniku X přibližně 3 dny v měsíci. Ve třetím ročníku studia, zejména pro učně posledním rokem, docházejí do podniku po celý školní rok, převážně dva týdny v měsíci, které se jim střídají. Jeden týden je výuka ve škole a druhý týden praxe v podniku. Učni, kteří studují obor s maturitní zkouškou mají jiné podmínky absolvování studia a praxi navštěvují i ve čtvrtém ročníku, která je rozvržena pouze na 14 dní v celém školním roce.

O počtu hodin vykonávané praxe studentem však vždy rozhoduje škola, protože se odvíjí od jejich učebních plánů.

4.4.5. Průběh odborného výcviku a náplň práce učňů

Průběh odborné praxe v podniku

V Podniku X vykonávají učni praxi přímo ve výrobě u tiskařských strojů. Práci jim přiděluje na každý den mistr tisku, který má učně na starost. Výuka je zaměřena na procvičování jednotlivých činností v praxi od těch nejjednodušších po nejtěžší, které musí tiskař znát a umět využít. V druhém ročníku začínají u nejjednodušších tiskařských operací a celkově se seznamují s prací v podniku, a v dalším ročníku přecházejí k složitějším úkonům.

Učni tráví na pracovišti denně 6-8 hodin podle množství práce, kterou mají na daný den rozvrženou a musí ji vykonat. Pracovní doba jim začíná v 6 hodin ráno a trvá do 14 hodin jako všem zaměstnancům z výroby, někdy však končí i ve 12 hodin.

Náplň práce učňů

Důležitým faktorem při rozhodování o obsahu učiva pro odborný výcvik jsou požadavky kladené na kvalifikaci zaměstnanců konkrétního povolání. Informace o daném oboru jsou hlavním předpokladem pro kvalitní přípravu učňů v odborném výcviku.

Škola definuje cíle, které mají být během odborného výcviku splněny a podnik by se jimi měl řídit. Mezi ně se řadí znalost:

- technologické přípravy a materiálů potřebné pro získání dovedností v oblasti technologické přípravy výroby a polygrafické produkce,
- polygrafické technologie, která poskytuje učňům ucelený soubor znalostí z oblasti tisku,

- technické přípravy potřebné k pochopení souvislostí při výrobě tiskovin mezi které se řadí předtisková příprava, tiskové techniky, grafický design atd.

Tyto cíle se snaží podnik v rámci spolupráce plnit, protože jsou předpokladem pro úspěšné zvládnutí odborné praxe pro učně, ale také budoucího uplatnění se na trhu práce v oboru Polygrafie.

Zpočátku jsou učni seznámeni s bezpečností práce, kterou musí znát k výkonu jednotlivých činností u tiskařských strojů. Absolvují také praktickou ukázkou s výkladem a popisem prováděných úkonů mistrem tisku. Dále již činnosti provádí sami pod odborným dozorem.

Učni nepracují ve skupinkách, jak by se mohlo na první pohled zdát, ale každý sám u jednoho tiskařského stroje pod dozorem určeným zaměstnancem podniku. Výuka je tedy individuální.

Odborný výcvik je velmi náročná, dalo by se říct nejobtížnější technologie výuky, kdy učeň aplikuje své teoretické znalosti do praxe vždy pod dohledem zodpovědné osoby. V Podniku X je to buď mistr tisku či pověřený zaměstnanec pracující po celý den se studentem u tiskového stroje. Mistr či zkušený zaměstnanec vede učně k rozvíjení jejich dovedností, a to především zručnosti, preciznosti a pečlivosti, která je v této profesi velice důležitá a podstatná.

Po celý den, kdy žáci vykonávají zadanou práci, jsou kontrolováni mistrem tisku či pověřeným zaměstnancem s průběžným vysvětlováním a pomocí. V závěru dne mistr na základě pozorování či informací od pověřených pracovníků, kteří nad učni vykonávali dohled, hodnotí splněné denní cíle každého učně.

Práce je různorodá, většinu času však učni obsluhují zmiňované tiskové stroje, kde připravují a kontrolují tiskové formy. K výrobě tiskovin musí také připravovat základní materiály, mezi které se řadí papír a mísení barev, potřebné k výtisku. Postupem času jsou přizváni k obsluze laminovacího stroje, strojů na potisk fólií či řezacích strojů. Vyjmenované pracovní činnosti provádějí každý den, vždy podle vytížení daného stroje a práce, která je potřeba daný den dokončit.

Zaměstnanci se snaží učňům předávat co nejvíce svých zkušeností. Podnik X má odbornou výuku propracovanou do hloubky, protože doufá ve své učně a v jejich tvořivost, která z nich utváří odborníky. Zakládá si také na tom, aby měl učně pod vedením zkušený zaměstnanec, který může studenta kvalitně vzdělávat a aby byly konečné výsledky co nejlepší.

Spolupráce podniku a školy, kdy student získává teoretické a současně praktické zkušenosti a dovednosti se pozitivně odrazí ve zvoleném odborném zaměření.

Na praktické výuce je dobré, že vždy, kdy činností vznikne nějaký výrobek, v tomto případě tiskovina, je možné hodnotit, hledat chyby, porovnávat, chválit atd. Tím se vytváří kladný vztah k práci a je možné dosáhnout stanovených cílů, který podnik ve spolupráci se školou stanovily.

Důležité je, aby učni chápali provázanost jednotlivých výrobních operací polygrafické výroby už od začátku studia. Tyto vědomosti se podnik snaží učňům předávat, aby poslušnost znali a ovládali. Do toho se řadí také používání nových materiálů a technologií. S tím souvisí znalost polygrafických strojů, kterou studenti probírají ve škole, ale samozřejmě je jejich funkčnost vysvětlena také přímo na praxi. Část praktické výuky mají i ve škole, kde vytvářejí tiskové podklady pro výrobu.

U tisku je asi nejdůležitější pečlivost, a hlavně její kontrola. Podnik učí studenty, aby kontrolovali tiskoviny a vyhodnocovali jejich kvalitu. Základní je, aby uměli posoudit grafickou úroveň tiskovin. S tím souvisí měření archů, jejich řezání, skládání a snášení.

Hodnocení odborné praxe podnikem

Pro zjišťování úrovně vědomostí a dovedností studentů využívá mistr odborného výcviku v Podniku X běžné metody, mezi které se řadí pozorování, v některých případech ústní zkoušení. Hodnocením učňů sleduje jejich vývoj osobnosti, znalosti a dovednosti. Pro mistra je to také zpětná vazba současného zvládnutí učiva, přičemž může reagovat na učňovi nedostatky a průběžně je odstraňovat. Učně se snaží hodnotit objektivně a každé pololetí jim navrhuje známku z odborného výcviku, kterou by měli obdržet na vysvědčení.

4.4.6. Odměňování učňů

Každý podnik se může rozhodnout, zda bude či nebude odměňovat učně, kteří v podniku vykonávají odbornou praxi. Některé podniky přispívají školám formou motivačních programů či stipendií, zkoumaný Podnik X spolupracující se školou platí studentům dle odpracovaných hodin a kvality odvedené práce. Hodinovou sazbu má podnik stanoven částkou, která je na úrovni minimální mzdy a je uvedena ve smlouvě o vykonávání odborné praxe. Jedná se o dohodu o provedení práce, která je uzavřena mezi podnikem a učněm.

4.4.7. Další aktivity ve spolupráci podniku se střední školou

Spolupráce Podniku X se střední polygrafickou školou v rámci odborného výcviku není jedinou vzájemnou aktivitou. Podnik také pořádá exkurze, zmíněné výše, fungující od počátku existence podniku. Exkurze bývají pozitivně hodnoceny ze strany studentů, kteří jsou

překvapení nejnovějšími technologiemi, mající možnost si při prohlídce prohlédnout a někdy i vyzkoušet.

Podnik se také každoročně účastní veletrhu pracovních příležitostí, který se koná ve městě, kde má sídlo a je zaměřený na absolventy či studenty posledního ročníku studia, kteří se rozmýšlí kam po škole. Podnik zde nabízí volné pozice, ale také zmiňuje možnosti vzájemné spolupráce při studiu.

Dle poskytnutých informací se také nebrání spolupráci na projektech se středními školami.

5 ROZHOVORY SE ZAMĚSTNANCI PODNIKU A DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ S UČNI

Tato kapitola se zabývá analýzou rozhovorů se zaměstnanci Podniku X, který spolupracuje se střední odbornou školou polygrafickou na výchově a zaměstnávání učňů a dotazníkovém šetření s učni.

Nejdříve jsou uvedeny a rozebrány otázky pro výrobního ředitele a zaměstnance podniku, které se zabývají spokojeností podniku s učni spolupracující střední školy a dále je provedeno dotazníkové šetření s učni, kteří odbornou praxi v podniku absolvovali.

5.1. Rozhovory s výrobním ředitelem a zaměstnanci podniku

V rámci analýzy spolupráce Podniku X a střední školy při zaměstnávání učňů byl proveden řízený rozhovor s výrobním ředitelem podniku a se zaměstnanci odpovědnými za učně. Rozhovor se skládal z několika otázek, které budou na základě poznámek uvedeny níže. Hlavním cílem bylo zjistit, jak je podnik spokojený s učni a absolventy polygrafické školy, zda jsou absolventi motivováni k práci, s jakými problémy se v rámci spolupráce setkává a co stojí za úspěchem odborné praxe.

Kvalita studentů a absolventů z pohledu podniku

První otázkou bylo, jak je podnik spokojený s kvalitou učňů a absolventů střední polygrafické školy.

Za několik let existence se podnik setkal s různými typy učňů a absolventů. Podnik je s učni převážně spokojený a má s nimi dobré zkušenosti. Někdy je problém v tom, že škola se řídí osnovami, které jsou v rozporu s přáním a postupy firmy, a čemuž odpovídají znalosti učňů či absolventů.

Často se stává, že absolventům, kteří do podniku po škole nastoupí a odborný výcvik zde neabsolvovali, chybí kontakt s realitou a praxe. Nemají moc zkušeností s prací, jsou málo manuálně zruční a neochotní pracovat. S tím souvisí fakt, že práci chtějí, ale nemají zájem pro to nic udělat. Tento typ absolventů nemá pracovní návyky, je bez ambicí a spoléhá na to, že po ukončení studia práci najde a praxi získá během zaměstnání.

Najdou se ale tací, kteří se zdají být motivovaní k práci, chtějí být úspěšní a moc dobře vědí, jak důležité je získat kvalitní praxi, aby odváděli práci dobře a byli také spravedlivě odměněni. Jedná se především o sebevědomé jedince, kteří navštěvovali odbornou praxi již při studiu a jsou schopni se rychle v podniku adaptovat.

Podnik jeví zájem o absolventy a každý rok minimálně jednoho zaměstná. Jedná se převážně o absolventa spolupracující střední polygrafické školy. Je ale pravdou, že větší zájem o práci mají již zkušení tiskaři. V současnosti má podnik plný počet tiskařů, takže nikoho neshání.

Podnik preferuje obsazování pozic osobami, vyučenými v polygrafii, ale samozřejmě pokud je člověk šikovný, konkrétním vyučením disponovat nemusí. V podniku pracuje i několik absolventů, kteří zde navštěvovali odborné praxe a po ukončení studia zde našli své uplatnění.

K náboru na tuto pozici dochází v případě, že některý ze zaměstnanců ukončí pracovní poměr a poté hledá podnik nové zaměstnance. Všechny pracovní nabídky jsou k nalezení na internetových portálech a samozřejmě na Úřadu práce či přímo stránkách podniku. Pokud by však absolvent či jiný uchazeč o zaměstnání měl o práci v tomto podniku zájem, může zaslat svůj životopis, a pak je to již na domluvě s personálním oddělením a výrobním ředitelem.

Podmínkou však je ukončené středoškolské vzdělání s výučním listem či maturitní zkouška v oboru Tiskař na polygrafických strojích.

Podnik preferuje studenty a absolventy ze svého kraje, z důvodu časté neochoty dojíždění za praxí či prací z jiných krajů.

Problémy, se kterými se podnik při zaměstnávání učňů setkává

Dále byla výrobnímu řediteli položena otázka, s jakými problémy se podnik při zaměstnávání učňů setkává.

Asi nejčastějším problémem je osobnost mladého studenta. Někteří jsou schopní, rychle se učí novým věcem, je na ně spolehnutí, jsou zodpovědní a pracovití. Najdou se ale i studenti, kteří nemají žádný vztah k práci a učebnímu oboru.

Prvním problémem, se kterým se podnik za dobu spolupráce se střední polygrafickou školou nejčastěji setkal je, jak už bylo zmíněno výše, nechť učňů pracovat. Učně práce nebaví, nedodělají zadanou práci nebo ji provádí nedbale. Občas se stalo, že nechť učňů byla k práci tak velká, že se vymlouvali na nemoc, na lékaře nebo na praxi nedorazili vůbec a bez omluvy.

Dalším problémem, který se při praxi v podniku vyskytl je fakt, že učni „nic moc neumí“. Je to dáno převážně tím, že ve škole se učí pouze teoretické postupy, které jsou vzorové a bez ukázky řešení potenciálních problémů. V praxi však většinou v polygrafii, a především u tiskových strojů, nějaký problém může nastat či nastane a studenti nejsou schopní ho řešit, či nemají ani snahu se o to pokusit. O neznalosti polygrafické výroby svědčí fakt spíše u grafiků, kteří také do podniku na praxi někdy zavítají. Jde především o to, že nemají konkrétní představu, co je děje v jednotlivých fázích výroby.

Očekávání podniku od studentů a absolventů

Výrobnímu ředitel odpovídal také na otázku, jaká očekávání mají od učňů či absolventů středních škol, kteří jeví zájem o práci v podniku. Podnik neočekává od studentů či absolventů, že budou mít požadovanou odbornost, kterou by měli získat během studia ve škole či na odborné praxi u konkrétního zaměstnavatele, kde vykonávali odbornou praxi. Pro podnik je nejdůležitější ochota studentů pracovat, chuť učit se novým věcem a dále se rozvíjet. Podnik vždy ocení aktivní přístup studentů.

Ohledně odbornosti, která je také důležitá, je podnik smířený s tím, že učni získají potřebné dovednosti v rámci odborných praxí, což platí také pro absolventy, kteří zde praxi nevykonávali. Pokud se jedná o tyto absolventy, je proces zaučení celkem zdlouhavý a pro podnik je snazší přijmout zkušeného pracovníka.

Úspěch odborné praxe

Poslední otázkou bylo, co stojí za úspěchem v odborné praxi v rámci spolupráce se školou.

Dle vyjádření výrobního ředitele mají vliv na úspěch obě strany. Důležitá je vzájemná komunikace mezi střední školou a podnikem a stanovení vhodných podmínek spolupráce jako je náplň práce učňů, délka praxe, ale také finanční zajištění.

Na úspěchu mají velký podíl samozřejmě také zaměstnanci podniku odpovědní za učně a ředitelé škol. Zásadní roli hraje také obor studia a zájem studentů o odborný výcvik.

Z pohledu podniku je největším úspěchem odborné praxe schopnost studenta učit se novým věcem a proniknout do dané problematiky, v tomto případě do polygrafické výroby a jejich procesů.

Na konci rozhovoru podnik poukázal na fakt, že je důležité zvýšit zájem o učňovské a technické obory z důvodu nedostatku absolventů učňovských oborů. I když je v současné době učňovské školství propagováno, mělo by dojít k větší medializaci z důvodu zvýšení zájmu studentů o toto studium, přičemž studenti jsou velmi ovlivňováni svými rodiči a dnešní dobou, kdy je prosazováno především středoškolské studium s maturitní zkouškou.

5.2. Dotazníkové šetření se studenty

V rámci analýzy spolupráce Podniku X se střední školou bylo provedeno také dotazníkové šetření s uční, kteří odbornou praxi v podniku absolvovali. Dotazníky byly zaslány na e-mail pouze studentům, kteří s vyplněním souhlasili.

Vypracovaný dotazník obsahuje 12 otázek a je zaměřený na odbornou praxi, kterou uční střední odborné školy polygrafické vykonávali v podniku v rámci vzájemné spolupráce. Dotazník je zaměřený na spokojenost učňů s odborným výcvikem v podniku, dále na přínos pro budoucí povolání, náplň odborné praxe, ale také na to, co studenty motivovalo k absolvování praxe ve sledovaném podniku.

V rámci dotazníkového šetření bylo osloveno 14 učňů, kteří praxi v Podniku X během několika minulých let absolvovali, všichni však nebyli ochotni dotazník vyplnit. Počet respondentů, kteří dotazník vyplnili činil 11. Tento nízký počet oslovených studentů je dán faktem malého počtu učňů, kteří odbornou praxi každoročně v podniku vykonávají.

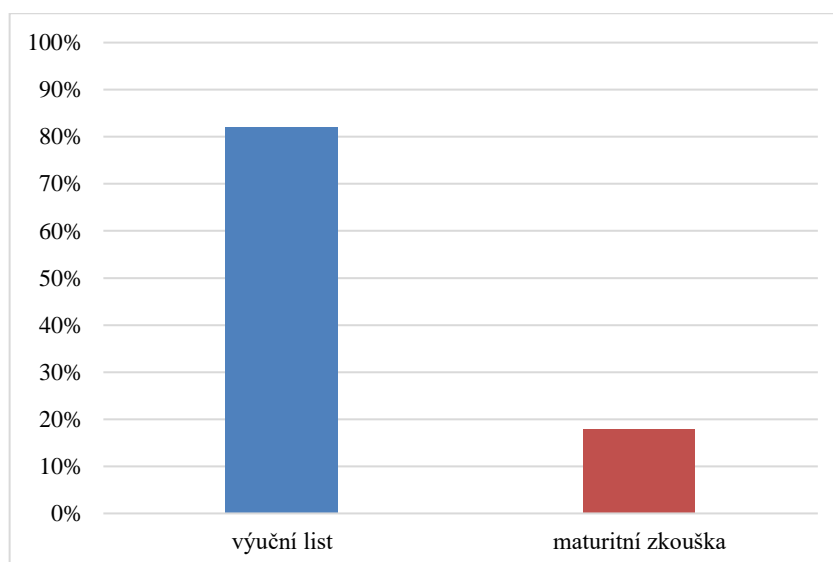
Kvůli současné pandemické situaci bylo nutné dotazovat učně z minulých let (2017-2020), protože se nyní odborné praxe v podniku nekonají, z důvodu distanční výuky učňů. Dotazováno bylo pouze mužské pohlaví, jelikož odborných praxí v podniku se účastnili pouze muži.

Odpovědi na otázky budou popsány a komparovány pomocí grafů, pro které byly využity sloupcové a výsečové grafy a dále také prostřednictvím tabulek.

1) Studijní obor učně

První otázkou bylo, jaký obor dotazovaní studovali. Všichni jednoznačně odpověděli obor Tiskař na polygrafických strojích v tříletém učňovském vzdělání s výučním listem, dva studenti uvedli vzdělání s maturitní zkouškou a odborným výcvikem viz obrázek č. 8.

Praxi v Podniku X absolvují každoročně převážně uční tříletého denního studia, které je zakončeno výučním listem a získáním Europassu pro uplatnění vzdělání v zahraničí. Podnik má ale také zkušenost s uční čtyřletého studia zakončeného maturitní zkouškou. Za dobu spolupráce podniku se střední polygrafickou školou však absolvovalo praxi v podniku velmi málo učňů s maturitní zkouškou. Jednalo se pouze o tři z nich.

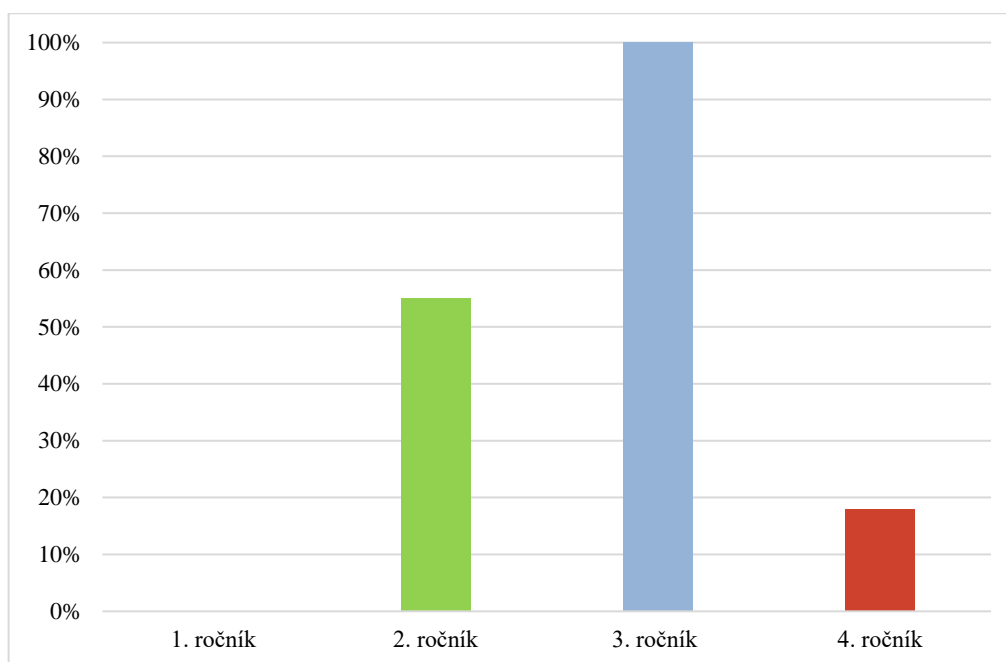
Obrázek 8 – Studijní obor učňů

Zdroj: Vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

2) Ročník studia absolvovaný na praxi v podniku

Druhou otázkou bylo, v jakém ročníku studia na střední odborné škole absolvovali studenti odborný výcvik v podniku. Většina studentů zvolila dvě možnosti. Dle odpovědí neabsolvoval nikdo ze studentů odbornou praxi v prvním ročníku, jelikož ve školních studijních plánech měli studenti pouze teoretickou výuku ve škole.

V druhém ročníku absolvovalo praxi v podniku 55 % dotazovaných studentů, což je také k vidění na obrázku č. 9. Nejčastěji bylo zodpovězeno, že docházeli na odbornou praxi ve třetím ročníku, kdy tuto možnost zvolili všichni respondenti. Ve čtvrtém ročníku absolvovali praxi pouze dva z dotazovaných, kteří studovali obor s maturitní zkouškou a odborným výcvikem.

Obrázek 9 – Ročník studia střední školy

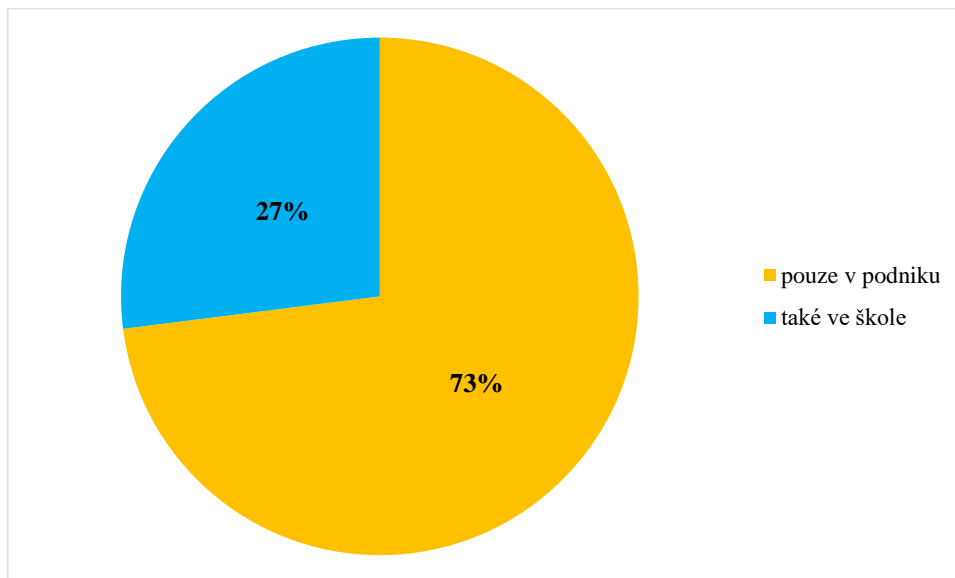
Zdroj: Vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

3) Praxe v podniku x škole

Učni také zodpovídali otázku, zda absolvovali praxi pouze v podniku spolupracujícím se střední školou nebo také ve škole, kde mají nově zrekonstruovanou moderní polygrafickou dílnu.

Ve druhém ročníku studia se mohou rozhodnout, zda budou odbornou praxi navštěvovat ve sledovaném podniku, škole či v jiném podniku podle svého výběru. Pokud zvolí podnik, praxi zde navštěvují po celou dobu studia. Jestliže zvolí školu, navštěvují odbornou praxi ve školních dílnách, ve třetím ročníku však mají povinnost ve sledovaném podniku odpracovat 14 dní či měsíc.

Z grafu č. 10 je patrné, že největší procentní část (73 %) tvoří učni, kteří vykonávali odborný výcvik pouze v podniku v rámci vzájemné spolupráce se střední školou. 27 % studentů odpovědělo, že navštěvovali praxi jak v podniku, tak ve škole, z důvodu povinné praxe stanovené školou ve sledovaném podniku ve třetím ročníku studia.

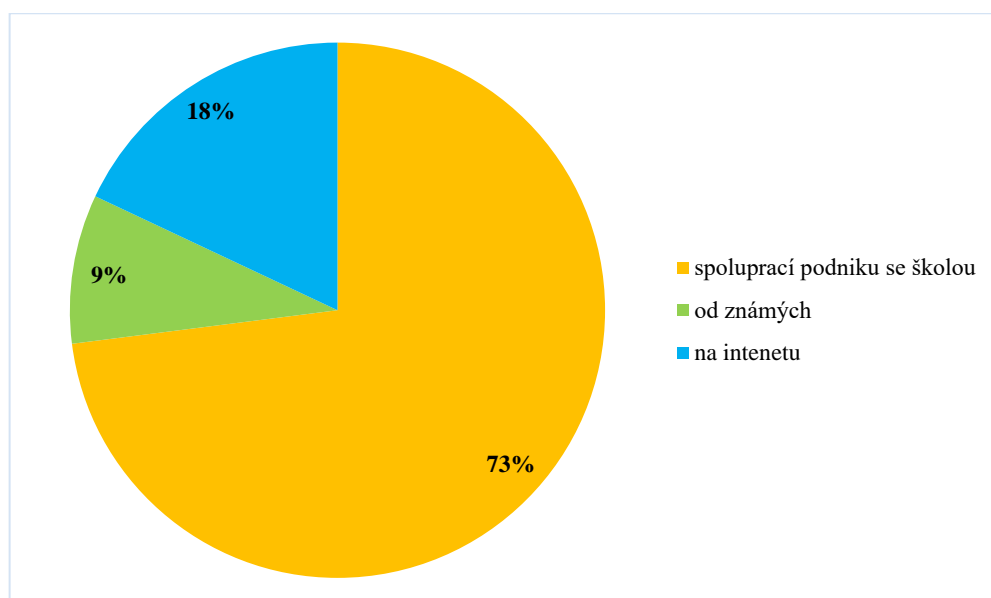
Obrázek 10 – Absolvování odborné praxe ve škole či podniku

Zdroj: Vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

4) Důvod výběru podniku pro praxi

V dotazníku byla také otázka o tom, kde učni získali povědomí o odborné praxi ve sledovaném podniku.

Z grafu č. 11 lze vyčíst, že studenti mají největší povědomí o odborné praxi právě spoluprací podniku s danou polygrafickou střední odbornou školou, kde takto odpovědělo 73 % respondentů, dále pak z internetu (18 %) a od známých (9 %). Učni zde uvedli poznámku, že o možnosti odborné praxe v Podniku X, která je uvedena na internetových stránkách podniku se dozvěděli ještě dříve, než nastoupili do prvního ročníku studia na střední polygrafické škole. To samé platí u informace o možnosti odborné praxe od známých, kterou obdržel jeden z dotazovaných.

Obrázek 11 – Získání povědomí učňů o podniku

Zdroj: Vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

5) Motivace učňů k absolvování odborné praxe v podniku

Dále byla učňům položena otázka, co pro ně bylo největší motivací k absolvování odborné praxe ve sledovaném podniku. Na výběr měli ze čtyř možností:

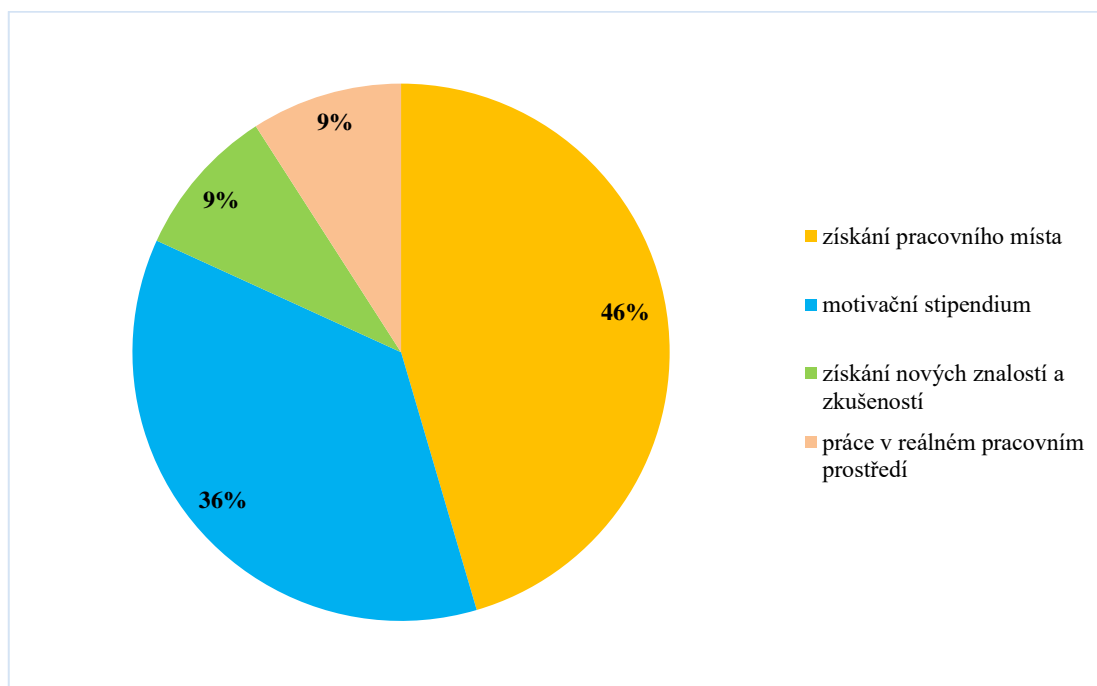
- a) získání pracovního místa po ukončení studia,
- b) získání nových znalostí a zkušeností,
- c) motivační stipendium,
- d) práce v reálném pracovním prostředí.

Zvolit mohli pouze jednu možnost, která pro ně byla prioritou. Z odpovědí, které jsou vyobrazeny v grafu č. 12 bylo zjištěno, že největší motivací byla pro učně možnost získání pracovního místa po ukončení studia.

Dále pak motivační stipendium, v případě Podniku X, vyplácení částky na úrovni minimální mzdy, která je uvedena ve smlouvě o vykonávání odborné praxe a je vyplácena učňům každý měsíc dle odpracovaných hodin.

Nejméně odpovědí bylo zvoleno u možnosti získání nových znalostí a zkušeností a práce v reálném prostředí, kterou zvolili pouze dva učni.

Je tedy zřejmé, že učně k absolvování odborné praxe v podniku motivuje nejvíce možnost nastoupit do podniku po ukončení studia, ale také motivační stipendium.

Obrázek 12 – Motivace učňů k absolvování praxe v podniku

Zdroj: Vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

6) Náplň práce učňů na odborné praxi

Šestá otázka byla s otevřenou odpovědí s cílem zjistit náplň práce učňů na odborné praxi. U této otázky se odpovědi shodovaly. Učni odborný výcvik vykonávali u tiskařských strojů ve výrobě a prováděli:

- obsluhu tiskařských strojů,
- kontrolu a přípravu tiskových forem,
- přípravu základních materiálů a barvy,
- obsluhu řezacího, snášečího a skládacího zařízení.

Jako nejdůležitější činnost uvedli kontrolu kvality tiskovin, protože tiskoviny by měly splňovat polygrafické normy, být bez chyb atd. Pro kontrolu jsou využívány nátisky, jejichž účelem je odhalit případné chyby, vybarvení tiskoviny.

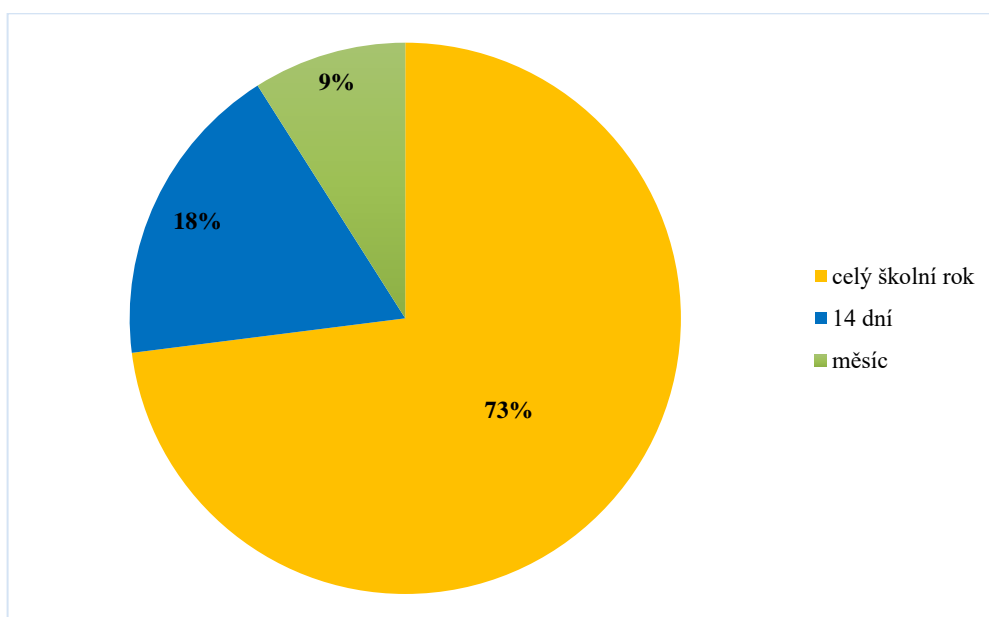
7) Doba praxe v podniku

Šestou otázkou bylo, jak dlouho učni navštěvovali odbornou praxi v Podniku X.

Zde se odpovědi lišily. Převážná většina učňů, kteří absolvovali odborný výcvik pouze v podniku, uvedla, že se doba praxe odvíjela podle ročníku studia, přičemž počet hodin strávených na pracovišti činil 6-8 hodin denně dle vykonávané práce.

Naopak třetina učňů, kteří zodpověděli u otázky č. 3, že navštěvovali také praxi ve škole, absolvovali v podniku pouze souvislý měsíc praxe nebo pouze 14 dní ve třetím ročníku studia na střední škole, protože po celou dobu studia docházeli do dílen, které jsou součástí školy. Praxe v podniku pro ně byla povinnou součástí absolvování odborného výcviku.

Tento fakt je možné vidět v grafu č. 13, zobrazující dobu odborné praxe ve třetím ročníku, který je převážně pro studenty posledním rokem studia. Jak již bylo zmíněno výše, nejvyšší počet studentů navštěvovalo odbornou praxi po celý rok (73 %), zbytek pouze 14 dní (18 %) či měsíc (9 %) ve třetím ročníku.

Obrázek 13 – Doba odborné praxe v podniku ve třetím ročníku studia

Zdroj: Vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

8) Spokojenost učňů s odbornou praxí

U otázky spokojenosti s odbornou praxí v podniku měli učni za úkol zaškrtnout míru spokojenosti v tabulce.

Stupnice hodnocení byla stanovena od 1 do 5, přičemž 1 značila maximální spokojenost a 5 nespokojenost s odbornou praxí. Dle obdržných výsledků, které jsou zobrazeny v tabulce č. 4 možno konstatovat, že učni byli s odbornou praxí spokojeni, převážná většina zvolila hodnotu 2 (82 %), někteří hodnotu 1 (18 %) tedy maximální spokojenost. Hodnota 3-5 nebyla nikým zvolena, což vypovídá o velké spokojenosti a je dobrou zprávou pro Podnik X v pokračování spolupráce se střední školou.

Hodnocení	% zastoupení
1	82 %
2	18 %
3	0 %
4	0 %
5	0 %

Tabulka 4 – Míra spokojenosti učňů s odbornou praxí v podniku

Zdroj: Vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

9) Doporučení odborné praxe spolužákům, známým

Učni také odpovídali na otázku, zda by doporučili či nedoporučili podnik spolužákům nebo známým pro výkon odborné praxe či jiné spolupráce. Doporučení měli zvolit na hodnotící škále od 1 do 4, přičemž:

- hodnota 1 vyjadřovala, že by odbornou praxi doporučili svým spolužákům či známým,
- hodnota 4 vyjadřovala, že by praxi rozhodně ostatním nedoporučili.

Hodnocení	% zastoupení
1	36 %
2	64 %
3	0 %
4	0 %

Tabulka 5 – Hodnocení doporučení odborné praxe učňů spolužákům či známým

Zdroj: Vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

Jak učni ohodnotili doporučení odborné praxe možno vidět v tabulce č. 5 výše. Opět bylo hodnoceno kladně, a to pouze hodnotou 1 a 2. Převládala však hodnota 2, kterou zvolilo 64 % učňů a vyjadřuje kladné hodnocení či doporučení podniku v rámci doporučení svým spolužákům, kteří se například pro volbu místa odborné praxe rozhodují.

Je tedy zřejmé, že by respondenti podnik pro odborný výcvik svým spolužákům či známým doporučili.

10) Přínos odborné praxe pro budoucí povolání

Učni také hodnotili přínos odborné praxe v tabulce č. 6, která je zobrazena níže. Stupnice hodnocení byla stanovena od 1 do 5 stejně jako u předchozích dvou otázek, přičemž 1 značila velký přínos pro budoucí povolání či studium a 5 vyjadřovala naopak velmi malý přínos.

Ač se to zdá být nemožné, u všech odpovědí byla 100 % shoda. Zde zvolili všichni jako míru přínosu hodnotu 2, která představuje poměrně velký přínos pro budoucí povolání.

Hodnocení	% zastoupení
1	0 %
2	100 %
3	0 %
4	0 %
5	0 %

Tabulka 6 – Přínos odborné praxe pro budoucí povolání

Zdroj: Vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

11) Možná zlepšení v Podniku X z pohledu učňů

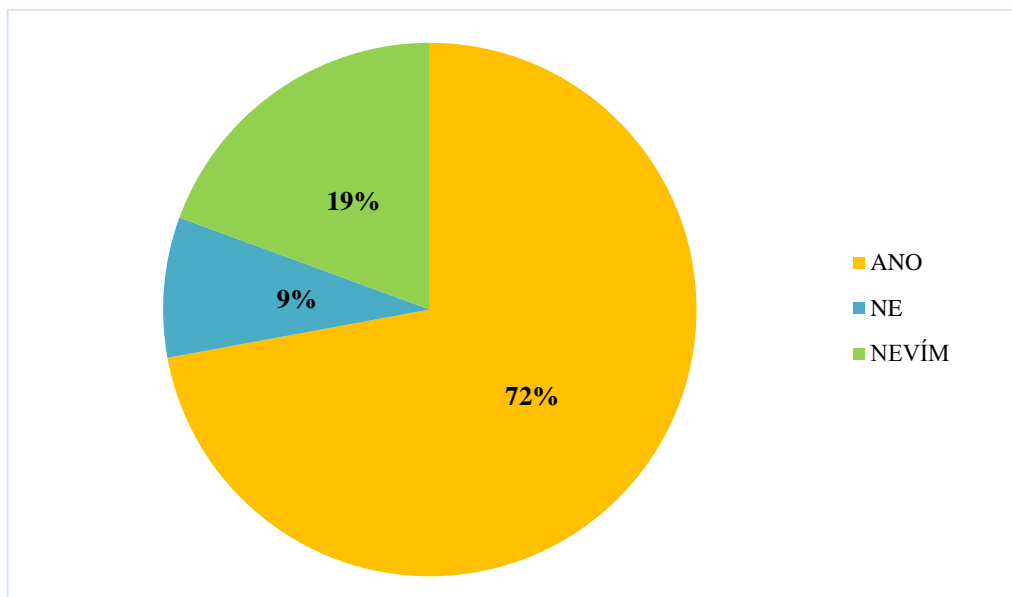
Předposlední otázkou bylo zodpovědět, zda by učni na odborné praxi v podniku něco zlepšili a případně proč. Jednalo se o otázku s otevřenou odpovědí.

Ze získaných odpovědí je zřejmé, že učni byli spokojeni s podmínkami praxe v podniku, neboť žádná z odpovědí studentů neobsahovala návrh na zlepšení ani výtky. Obsah a náplň odborné praxe odpovídali jejich studovanému oboru, čímž měli pro ně velký význam. Mohli zde využít i některé své znalosti polygrafie. Podnik jim vycházel vstříc v oblasti jejich zájmů, ale také připomínek či návrhů během odborné praxe.

12) Spolupráce s Podnikem X po ukončení studia

Poslední otázkou bylo, zda by studenti měli zájem po ukončení studia na střední odborné škole pokračovat ve spolupráci s Podnikem X, např. najít zde své uplatnění či spolupracovat na nějakém projektu. Odpovědi byly formou ANO, NE, NEVÍM.

Z grafu č. 14 je zřejmé, že 72 % studentů by chtělo pokračovat ve spolupráci po ukončení studia na střední škole, 19 % studentů uvedlo, že zatím neví a 9 % odpovědělo, že zájem o spolupráci nemá.

Obrázek 14 – Zájem o spolupráci s podnikem po ukončení odborné praxe

Zdroj: Vlastní zpracování dle dotazníkového šetření

Závěrem možno konstatovat, že pro studenty oboru Tiskař na polygrafických strojích byla praxe v Podniku X přínosná, k podniku nemají žádné výtky, protože byli spokojeni s přístupem zaměstnanců, kteří je měli po dobu praxe na starost a byli by ochotni po ukončení studia do podniku nastoupit na pozici tiskař či spolupracovat nadále s podnikem na nějakém budoucím projektu.

6 ZHODNOCENÍ SPOLUPRÁCE PODNIKU A STŘEDNÍ ŠKOLY A

PŘÍPADNÉ DOPORUČENÍ

Střední odborné školy každoročně úspěšně ukončí velké množství absolventů. O učební obory je však čím dál nižší zájem, což je dáno jak demografickým vývojem, tak postoji k tomuto vzdělání. V České republice většina lidí zastává názor, že střední odborná učiliště nejsou dobrým příkladem pro studium. Rodiče studentů požadují, aby jejich děti měly alespoň maturitní zkoušku. Faktem přitom je, že v současné době firmy mají o lidi s výučním listem zájem a neustále shání nové zaměstnance vyučené v daném oboru, kterých je však nedostatek.

Mnoho firem si uvědomuje, jak důležité je vzdělávat a vychovávat studenty, a to hlavně z důvodu snadnějšího získání nových pracovníků. Absolventi středních škol, kteří absolvovali během studia odbornou praxi jsou schopni rychle se učit novým věcem a snadno se začlenit do pracovního prostředí. Tito absolventi jsou výhodou pro podniky v tom, že si je mohou vychovat podle svých představ a požadavků.

Z provedeného rozhovoru se zaměstnanci Podniku X a dotazníkového šetření s uční, kteří absolvovali odbornou praxi v podniku je zřejmé, že obě strany jeví zájem o vzájemnou spolupráci. Podnik se snaží zajistit učňům kvalitní a dostatečnou praxi během jejich studia a uční jsou motivováni odměnou za odvedenou práci a osvojení nových znalostí a dovedností potřebných pro uplatnění na trhu práce. Uční jsou s praktickou výukou spokojeni a rádi se do podniku vrací. Několik absolventů, kteří odbornou praxi v podniku po dobu studia navštěvovali, zde našli své uplatnění. Podnik učně vzdělává dostatečně a zajišťuje jim veškerou potřebou péči. Má ale také zkušenost s uční, kteří jsou neochotni pracovat, práce je nebaví, provádí ji nedbale nebo se vymlouvají na nemoc či na jiné okolnosti, jen aby nemuseli absolvovat povinnou praxi v podniku. V takovém případě je realizace odborného výcviku pro podnik náročná, naštěstí zaměstnává převážně učně a absolventy, se kterými je spokojený.

Praxe v Podniku X se jeví pro učně jako prospěšná, přičemž vzájemná spolupráce se střední polygrafickou školou je postavena na osobní iniciativě podniku. Podnik podporuje myšlenku duálního vzdělání, do kterého je zatím v České republice zapojen malý počet zaměstnavatelů a škol a je potřeba, aby se do budoucna stalo důležitou součástí školství.

Bylo by však vhodné, kdyby se podnik mohl více podílet na sestavování učebních plánů školy. Cíle odborné praxe stanovovat podle svých potřeb a důležitosti, přičemž úroveň kompetencí učňů by měla odpovídat požadavkům daného podniku. Podniku bych dále doporučila pokračovat ve spolupráci se střední polygrafickou školou či případně navázat novou

spolupráci s další střední odbornou školou, protože podpora kvalitní úrovně odborného výcviku usnadní absolventům přechod ze školního prostředí do zaměstnání a zvýší jejich oborovou kvalifikaci, přičemž hlavní motivací pro podnik je získání budoucích kvalitních zaměstnanců.

Nakonec bych ráda poukázala na nutnost zvýšení zájmu o učňovského školství v České republice, které bylo zmíněno již výše, a to převážně technických oborů, z důvodu nedostatku vyučených lidí, o které zaměstnavatelé v posledních letech jeví zájem. Tento fakt zmínil na konci provedeného rozhovoru také výrobní ředitel sledovaného podniku, který se snaží podporovat učňovské školství vzájemnou spoluprací se střední polygrafickou školou.

ZÁVĚR

Cílem práce bylo analyzovat spolupráci podniku, který významně spolupracuje se střední školou při zaměstnávání a výchově učňů.

Nejprve byla vymezena problematika systému středního odborného vzdělání v České republice. Byl objasněn pojem středního odborného vzdělání, které poskytuje studentům potřebné znalosti a dovednosti potřebné pro výkon povolání a jehož hlavními pilíři jsou střední odborná učiliště a střední odborné školy. Součástí této kapitoly tvoří také vývoj českého odborného školství, řazen do několika etap, který je výsledkem dlouhého vývoje. Bylo také poukázáno na důležitost podpory technických oborů na středních odborných učilištích s důrazem na propojení praktické výuky a potřeb podniků, z důvodu současného nedostatku vyučených lidí. Stále totiž převažují preference střední školy s maturitní zkouškou.

Druhá část se zabývala spoluprací škol a podniků, která může být obohacující pro obě strany. Podniky se podílí na výchově a vzdělávání učňů, mohou si vybrat schopné studenty již během studia a tím si zajistit zaměstnance do budoucna, ale také ovlivnit kvalitu vzdělání v daném oboru. Škola přenechá praktickou výuku podniku a naplno se věnuje teoretické přípravě studentů. Vzájemná spolupráce patří mezi prioritní cíle dlouhodobého vzdělání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky, jejíž cílem je nutnost většího zapojení zaměstnavatelů do spolupráce se školami.

Třetí kapitola byla věnovaná systémům odborného vzdělání ve vybraných evropských zemích z důvodu konfrontace s kvalitou českého školství. Zde bylo zjištěno, že země mají velmi odlišný systém odborného vzdělání.

Úvod praktické části byl věnovaný motivaci podniku k výchově a zaměstnávání učňů a byl představen podnik a střední škola, kteří výrazně spolupracují na výchově a zaměstnávání učňů. Dále se práce zaměřila na proces zahájení spolupráce sledovaného podniku se střední polygrafickou školou, ale také na její průběh.

Většina praktické části byla věnována analýze rozhovorů se zaměstnanci podniku, odpovědnými za učně a dotazníkovému šetření s uční, kteří absolvovali odbornou praxi v podniku.

Dle zjištěných souvislostí bylo v šesté kapitole obecně doporučeno více se zapojit do stanovení podmínek vhodných pro obě strany, přičemž podniky by měli mít možnost více se podílet na učebních plánech spolupracujících škol a žáci možnost kontaktu s reálným pracovním prostředím nejen formou exkurzí, ale právě zmiňovaného odborného výcviku, který

ve sledovaném podniku funguje ukázkově, ale bohužel tomu tak všude není. Bylo by vhodné, kdyby se do této spolupráce zapojilo více středních odborných škol, převážně ty, které vyučují technické obory a praxe je zde podstatnou součástí. Důležité je zavedení prvků duálního vzdělání, ale také zájem firem na tom, co se během odborné praxe studenti na pracovišti naučí. Pokud by se povedly ukotvit prvky duálního vzdělání v České republice, vzájemná spolupráce škol a zaměstnavatelů by se mohla rozvíjet ve všech odvětvích.

POUŽITÁ LITERATURA

- [1] CVVM. *Hodnocení kvality vzdělání a možnosti dosažení vzdělání českou veřejností*. [online].[cit.2021-01-05]. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5015/f9/or191018.pdf
- [2] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Vzdělání*. [online].[cit. 2020-12-10]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/1-vzdelavani>
- [3] DUÁLNY SYSTÉM. *Duálne vzdelávanie je systém odborného vzdelávania a prípravy na výkon povolania, ktorým sa získavajú vedomosti, schopnosti a zručnosti potrebné pre povolanie*. [online].[cit. 2021-03-05]. Dostupné z: <http://dualnysystem.sk/zamestnavatel/dokumenty-zamestnavatel/>
- [4] EKONOM. CZ. *Vláda tlačí na zapojení firem do školství*. [online].[cit. 2020-12-11]. Dostupné z: <https://ekonom.cz/c1-66283580-vlada-tlaci-na-zapojeni-firem-do-skolstvi-ve-hre-jsou-dotace-a-danove-ulevy>
- [5] EURYDICE. *Financování předškolního a školního vzdělávání*. [online].[2021-02-29] Dostupné z: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/early-childhood-and-school-education-funding-21_cs?fbclid=IwAR22xG44vFpIdpqVSZ7IwAzV8-HzNjz6NQQdYPEocCL00u82ZXg2LcmW2Ck
- [6] EURYDICE. *Organizácia vzdelávacieho systému a jeho štruktúra*. [online].[2021-02-29] Dostupné z: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/organisation-education-system-and-its-structure-72_sk
- [7] HOSPODÁŘSKÁ KOMORA ČR. *Cíle a strategie vzdělávání*. [online].[cit. 2021-02-25]. Dostupné z: <https://www.komora.cz/vzdelavani/>
- [8] CHAMOUTOVÁ, Daniela. *Uplatnění absolventů škol na trhu práce*. Praha: NÚV, 2019. ISBN 978-80-7481-233-0.
- [9] INFOABSOLVENT.CZ. *Nezaměstnanost absolventů podle oborů vzdělání*. [online].[cit. 2021-01-07]. Dostupné z: <https://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekAbsolventi/5-1-02/Nezamestnanost-absolventu-podle-oboru-vzdelani?Oblast=1&so=34&o=20217&kv=1¶mName=o>

- [10] LMC. *Co české firmy skutečně oceňují na spolupráci se školami*. [online].[cit. 2021-01-07]. Dostupné z: <https://magazin.lmc.eu/clanky/co-ceske-firmy-skutecne-ocenuji-na-spolupraci-se-skolami/>
- [11] MĚSTO ZLÍN. *Batův systém vzdělání*. [online].[cit. 2021-03-01]. Dostupné z: https://zlin.estranky.cz/clanky/batuv-system--batismus-/batova-skola-prace_-klub-abs.html
- [12] MINISTERSTVO ŠKOLSTVA, VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Systém duálneho vzdelávania*. [online].[cit.2021-02-27]. Dostupné z: <https://www.minedu.sk/system-dualneho-vzdelavania/>
- [13] MPO. *Metodické doporučení k zapojení zaměstnavatelů do systémového definování obsahu vzdělání*. [online].[cit. 2020-12-20]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/assets/cz/prumysl/zpracovatelsky-prumysl/2017/2/Methodicka-doporuceni-k-zapojeni-zamestnavatelu-do-systemoveho-definovani-obsahu-vzdelavani.pdf>
- [14] MŠMT ČR. *DZ ČR 2019-2023*. [online].[cit. 2021-02-20]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/dz-cr-2019-2023>
- [15] MŠMT ČR. *Počáteční vzdělání v České republice*. [online].[2021-02-29]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/file/10188_1_2/
- [16] MŠMT ČR. *Příprava duálního vzdělávání pokračuje*. [online].[cit. 2021-01-05]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/priprava-dualniho-vzdelavani-pokracuje-stejne-jako-vyuka>
- [17] MŠMT ČR. *Zpráva o vývoji českého školství od listopadu 1989*. [online]. [cit. 2020-11-14] Dostupné z: https://www.msmt.cz/file/8254_1_1/
- [18] NÁRODNÍ PEDAGOGICKÝ INSTITUT ČESKÉ REPUBLIKY (dříve Národní ústav pro vzdělávání). *Finské vzdělání v kostce*. [online]. [cit. 2021-01-16]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/uploads/Periodika/ZPRAVODAJ/2013/Zp1305pIIa.pdf>
- [19] NÁRODNÍ PEDAGOGICKÝ INSTITUT ČESKÉ REPUBLIKY. dříve Národní ústav pro vzdělávání). *Odborné vzdělání v Polsku*. [online].[cit. 2021-01-14]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/uploads/Periodika/ZPRAVODAJ/2011/Zp1112pIII.pdf>

- [20] NÁRODNÍ PEDAGOGICKÝ INSTITUT ČESKÉ REPUBLIKY (dříve Národní ústav pro vzdělávání). *Souhrnná závěrečná zpráva o projektu*. [online].[cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/pospolu/souhrnna-zaverecna-zprava-o-projektu>
- [21] NÁRODNÍ PEDAGOGICKÝ INSTITUT ČESKÉ REPUBLIKY (dříve Národní ústav pro vzdělávání). *Střední vzdělání*. [online].[cit. 2020-12-10]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/stredni-vzdelavani>
- [22] NÁRODNÍ PEDAGOGICKÝ INSTITUT ČESKÉ REPUBLIKY (dříve Národní ústav pro vzdělávání). *Vazby vzdělání a trhu práce*. [online].[cit. 14.03.2021]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/POSPOLU/Studie_vyberova_setreni_NUV_FIN.pdf
- [23] VOJTĚCH, Jiří A CHAMOUTOVÁ, Denisa. *Vývoj vzdělanostní a oborové struktury žáků a studentů ve středním a vyšším odborném vzdělávání v ČR a v krajích ČR a postavení mladých lidí na trhu práce ve srovnání se stavem v Evropské unii*. [online]. [cit. 2021-02-02]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/download/2018/VYVOJ2017_cele_pro_www.pdf
- [24] PEDAGOGICKE.INFO CVVM. *Hodnocení kvality vzdělávání a možnosti dosažení vzdělání českou veřejností*. [online].[cit. 2012-01-10]. Dostupné z: <http://www.pedagogicke.info/2019/10/cvvm-hodnoceni-kvality-vzdelavani.html>
- [25] PRŮCHA, Jan. *Odborné školství a odborné vzdělávání: fungování systému, problémy praxe a výzkum*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-158-5.
- [26] PRŮCHA, Jan. *Vzdělávací systémy v zahraničí: encyklopedický přehled školství v 30 zemích Evropy, v Japonsku, Kanadě, USA*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-845-2.
- [27] RVP. *Struktura vzdělávacího systému v Německu*. [online].[cit. 2020-12-15]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/510/STRUKTURA-VZDELAVACIHO-SYSTEMU-V-NEMECKU.html/>
- [28] SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky: celostátní vysokoškolská učebnice pro studenty skupiny studijních oborů 76 Učitelství na fakultách připravující učitele v ČSR*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství).
- [29] STROUHAL, Martin. *Teorie výchovy: k vybraným problémům a perspektivám jedné pedagogické disciplíny*. Praha: Grada, 2013. Pedagogika (Grada). ISBN: 978-80-247-427-4212-0.

- [30] SVAZ PRŮMYSLU A DOPRAVY ČESKÉ REPUBLIKY. *Duální vzdělávání se rozšíří do dalších krajů.* [online].[cit. 2021-02-02]. Dostupné z: <https://www.spcr.cz/news/13307-dualni-vzdelavani-se-rozsiri-do-dalsich-kraju>
- [31] ŠÍMOVÁ, Zdeňka a CZESANÁ, Věra. 2013. *Czech republic: VET in Europe: country report 2013.* Dostupné z: https://cumulus.cedefop.europa.eu/files/vetelib/2013/2013_CR_CZ.pdf
- [32] VENCOVSKÁ, Taťana, et.al. *Kráčíme pospolu k efektivnější spolupráci škol a firem.* Praha: NÚV, 2015. ISBN 978-80-7481-099-2.
- [33] VETEŠKA, Jaroslav a Michaela TURECKIOVÁ. *Kompetence ve vzdělání.* Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1770-8.
- [34] VLÁDA ČR. *Duální systém.* [online].[cit. 2021-01-05]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/urad-vlady/vydavatelstvi/vydane-publikace/Dualni-system-vzdelavani.pdf>
- [35] Vyhláška č. 87/1970 Sb., o učebních oborech a o organizaci výchovy učňů
- [36] Zákon č. 95/1948 Sb., o základní úpravě jednotného školství
- [37] Zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol
- [38] Zákon č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství
- [39] Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání

Příloha A

Dotazníkové šetření

Dobrý den, jmenuji se Kristýna Macková a jsem studentkou Univerzity Pardubice.

Ráda bych Vás poprosila o vyplnění dotazníku, který bude sloužit jako podklad pro moji diplomovou práci, který se zabývá spoluprací podniku a střední školy při zaměstnávání učňů.

Děkuji Vám za Váš čas a zodpovězení otázek v dotazníku.

- 1) Jakou školu a obor jste studovali?

- 2) V jakém ročníku jste absolvovali odbornou praxi v podniku?
 - a) 1. ročník
 - b) 2. ročník
 - c) 3. ročník
 - d) 4. ročník

- 3) Navštěvoval jste odbornou praxi pouze v podniku nebo i ve škole?
 - a) pouze v podniku
 - b) v podniku i ve škole

- 4) Proč jste si vybral pro odbornou praxi právě tento podnik, případně kde jste se o ni dozvěděl?

- 5) Co bylo Vaší největší motivací pro absolvování praxe v podniku?
 - a) získání pracovního místa po ukončení studia
 - b) získání nových znalostí a zkušeností
 - c) motivační stipendium
 - d) práce v reálném pracovním prostředí

- 6) Uveďte, jaká byla Vaše náplň práce v rámci odborné praxe v podniku?

7) Jak dlouho jste tuto praxi navštěvoval?

8) Ohodnořte, prosím, svoji spokojenost s odbornou praxí

	Míra spokojenosti				
	1 (maximálně spokojený)	2	3	4	5 (nespokojený)
Spokojenost					

9) Doporučil byste praxi v podniku svým spolužákům, kamarádům či známým?

	Doporučení odborné praxe			
	1 (ANO)	2	3	4 (NE)
Doporučení				

10) Ohodnořte, prosím, odbornou praxi v podniku z hlediska přínosu pro budoucí povolání či další studium. (prosím o zaškrtnutí)

	Míra přínosu				
	1 (velký)	2	3	4	5 (malý)
Celkový přínos					

11) Co byste na praxi v podniku zlepšil a případně proč?

12) Chtěl byste pokračovat ve spolupráci s podnikem (např. pracovat v podniku) po ukončení střední školy?